

GYAKORLATI PEDAGÓGIA

1942.

NEVELÉSÜGYI FÜZETEK

február

2. füzet

Március 15.

Ünnep ez a szép nap; szívben, templomokban
 A hazaszeretet fáklyája kilobban,
 Fényt derít a múltra.
 Mikor szent hev gyújtá lelkünket, arcunkat,
 S szabadságért vívott gigászi harcunkat
 A világ bámulta.

Tavaszi sugártól a természet éled,
 Hegyen, völgyön, síkon megmozdul az élet
 És nem hagy pihenni;
 Dalok zendülése, zászlók lobogása
 Hívogat bennünket örök bajvívásra,
 Emlékezni, tenni.

Jeltelen sírjuktól e napon kiszállnak,
 Körültünk lebegnek a dicsőült árnyak,
 Vértanuk és hősök.
 Buzdítnak, hogy szentelt nyomaikban járjunk,
 Boldogabb jövőt is csak magunktól várjunk
 És legyünk erősek.

Mi pedig, kik ama kort még nem feledtük
 S dicső küzdelmében részünket kivettük
 Verejtéssel, vérrel,
 Mutassuk az utat bölcsen intve, óva,
 Melyen viharüzött nemzetünk hajója
 Biztos parthoz ér el.

S ha örök álmra hajtjuk le fejünket,
 A túlvilágra is kísérjen bennünket
 Hit és remény szava!
 Hogy rég elfelejtett hült poraink felett,
 Szabadsága szárnyán naggyá emelkedett
 S felvirult a haza.

(Lévay József.)

Ünnepi beszéd.

— Március 15-re. —

Kedves Magyar Testvéreim!

Örömmel szívünkben, örömmel lelkünkben gyültünk össze most is, mint minden alkalommal, amikor a márciusi nagy napok emlékének akarunk áldozni.

Ezt az örömet nemcsak az teszi indokoltá, hogy a természet felszabadult téli börtönéből s elérkezett az idő, amikor nemsokára virágbaborul erdő, mező, hanem azért is, mert a március mindig megfiatalítja a lelkeket. Van valami bűvös erő a tavasz ez első hónapjában, ami felkavarja a lelkeket, friss vért dobogtat a szívbe, ami mindig nagy elhatározásokra, nagy tettekre, cselekedetekre ösztönzi a lelkeket.

Nekünk is volt egy márciusunk, amely ezeréves történelmünk legragyogóbb lapjára került. Tündöklő fénye még most, csaknem egy évszázad multán is oly fenségesen ragyog, hogy szinte fáj a belenézés, vakít a fénye, mert érezzük, hogy még ma is sokat, nagyon sokat tanulhatunk attól a nagy márciusi ifjúságtól.

A világ ma ismét forrongó, kavargó állapotában van. Világháború dúl országok, földrészek fölött, embereket, nemzeteket sodor a végzet útjára s ilyenkor, a viharban még jobban esik megállni egy pillanatra olyan tettek előtt, mint azok a negyvennyolcas márciusi cselekedetek voltak. Erőt merítünk az ő évszázados rabságot megdöntő erejükből; hitet az ő lehetetlent is megvívó hitükből; akaratot és elszánást, az ő csodákat művelő akarásukból és elszánásukból.

Mert tanulhatunk attól a nagy márciusi nemzedéktől ma is, mi is.

Miért nőtt ki az a nemzedék annyira ezeréves történelmünk keretéből a nagyság, a fenségesség aranysugáros felhőibe?

Egy szóval felelhetünk rá: azért a nagy, mindent elnémító, minden ellentétet kiegyenlítő *összetartásért*, amely eltöltötte akkor a lelkeket s amely képes volt arra, hogy az elgyengült, halálra ítélt magyarságot olyan emberfeletti erőfeszítésre, akarásra, elszánásra képesítette.

Mert az a nagy márciusi nemzedék, amelynek emlékeztét ma ünnepeljük, össze tudott tartani a célkitűzésben, a munkában, a szenvedésben, a lemondásban, küzdelemben és a hősi halálban is.

Ezeréves történelmünknek legragyogóbb lapjain mindig ott találjuk a nemzeti összetartást. Nagy gondolatokat csak nagy és az egész nemzetre kiterjedő összetartás valósíthatott meg! Ez történt akkor, azon a nagy márciusi megmozdulásban

is. Egy évszázados aléltságbán álmodozó nemzet ébredt tudatára közeledő veszedelmének, tűzte maga elé célként az élet napfényes oldalára való feltörekvést s ezt a nagy gondolatot tűzte egyetlen célként nemzeti vágyai, nemzeti törekvései elé. És ennek a célgondolatnak akkor csodálatos egyesítő, összetoborzó és együttartó ereje lett. Ez a minden magyart egy táborba hajtó, és erősen összefogó célgondolat tette képessé az immár fáradtnak, betegnek látszó nemzetet olyan cselekedetekre, amelyekre ellenségeink nem számítottak, s amelyek bámulatba ejtették az egész világ népeit.

Az összetartás állította egymás mellé a szegényt és gazdagot, öreget és fiatalot s mindenkit, korra, nemre és minden másra való tekintet nélkül, abban a nagy gondolatban, hogy megteremtsék, felépítsék az új, a szabad és független Magyarországot. Ma is káprázunk, ha arra a nagyszerű összetartásra gondolunk, amit akkor láttunk a magyarság minden tagjában. Nem nézték akkor azt, ki milyen családból származik, ki milyen munkát végez, milyen címe van és mennyi birtokot örökölt, egyetlen eszme égett csak minden magyar szívében: a haza szolgálata és megsegítése. Ezzel a gondolattal hagyta ott a földműves ekéjét, ezzel hagyta ott a tanító iskoláját, a mérnök műszereit, az iparos szerszámain, s vette kezébe helyettük a fegyvert s vállalta érte a harcot, küzdelmet a világ minden ármányával szemben! Ez a mindent összetereelő akarat tette olyan naggyá, erőssé, hatalmassá ezt a nemzetet, hogy a világ bámulatára megverte Európa egyik legnagyobb és legjobban felszerelt hadseregét, amikor az betört hazánkba, hogy tartományi rangra süllyessze. Ez a szinte egyedülálló nemzeti összetartás tette egyedül képessé arra, hogy munkát, nélkülözést, egyéni sérelmet, szenvedést, türelést, küzdelmet és a halált is szívesen vállalta minden magyar, mert a közös érdek, a haza érdeke kívánta meg tőle a lemondást, a türelést, a szenvedést, a hősi halált is, ha kellett.

Most, amikor egy új világ van kialakulóban, segíthet-e más rajtunk, mint a márciusi nagy összetartáshoz hasonló nemzeti összefogás. Országok tűnnek el a történelem színpadáról, hogy újaknak, életerőseknek, összetartozóknak, egy célra törekvőnek adjanak helyet a nap alatt.

Nekünk is meg kell szívlelnünk az idők nagy szavát. Ha élni, megmaradni akarunk e helyen, ahová a történelmi végzet állított, csak úgy leszünk erre képesek, ha követjük annak a nagy márciusi nemzedéknek minden ellentétet elsímító nagy, egyetlen, hatalmas nemzeti összefogását. Ez tehet csak erőssé, naggyá, hatalmassá bennünket s ha azok leszünk, nagyok, erősek, hatalmasok és egy célra törők, a poklok kapui sem bírnak velünk, megállunk ezen a földön szilárdan, rendületlenül s tovább teljesítjük történelmi küldetésünket, hivatásunkat s boldogabb, szebb, újabb ezredévben!

A márciusi nagy napok összetartása erre tanít bennünket.

Rajtunk áll, hogy élni vagy halni akarunk-e, akarjuk-e követni azt a nemzedéket hősi összetartásában vagy szét akarunk-e hullani, mint az oldott kéve.

És akkor, ha követjük a nagy márciusi összetartást, mondhatjuk el mi is a költővel:

Hiába verik majd félre
Az árulók a harangot:
Elnyomja a Talpra magyar!
A hitvány áruló hangot!
És... ha minden porrá égett,
Ami szenny, rongy, ami kórság:
Ujra éled hamvaiból
A megtisztult, újra erős
Ezeréves Magyarország!

Ugy legyen!

SZÉP MÁRCIUS.

Szép március volt... A hamu alatt
Éledt a tűz és régi vágyakat
Dajkált a márciusi ébredés.
Kinőtt Széchenyi szép vetése
S jeget, bilincset feltört egymaga:
Petőfi Sándor Nemzeti dala.
Esküt kiáltott agg és fiatal.
Szabad viharként szállt a diadal,
S a büszke láng az Égig fölcsapott,
Nevelve nekünk sok-sok csillagot.

Hazánk fölött bár új kor tántorog,
Az ifjak, hősök, Gábor Áronok
Behintik szívünk hűség selymivel
S a hű szív őket nem felejtí el!
Tavaszt ha hoz a márciusi szél:
Hitünk öbennük mindig újra él!

A dermedt föld, ha béklyókat levet
És szerteszór sok újhold életet,
Rügyet, virágot, bogarat, füvet:
Csodát termett az áldott lendület!
Az emberszívben is mozdul a vér
S az elhalkult hit benne újra él!

Szép március! Te tettek hajnala,
Feltámadásnak küldött angyala,
Szétvert magyarnak fogd meg a kezét

És tedd szabaddá bekötött szemét,
 Hogy tisztán lássa azt a sok sebet,
 Amit testére maga égetett.
 Mert látni, látni kell nekünk,
 Hogy más nevet, amíg mi könnyezünk.
 Szép március! Te bölesőt ringató,
 Eget vetítő, kéklő tiszta tó,
 Kiáltsd világnak, hogy a vert magyar
 Valamit hisz és valamit akar...
 Fúvass toborzót! Így hívd a hadat:
 „Gyülekezés a nagy kereszt alatt!
 Nem kell más fegyver, csak a szívetek
 S egymásban, Égben mindig higgyetek!”

Szép március! Te bölesőt ringató,
 Virágnak, fának üde színt adó:
 A napsugárból hídát verj nekünk...
 Zászlónk kibontva. Hívj csak és megyünk!
 Kavargass orkánt! Hozd az új szelet!
 Haragöd légyen hangos üzenet:
 Keresztel kézzel együtt a magyar
 S világra szóló ünnepet akar!

(Móra László.)

TANÍTÁSOK.

1942. március 2. hete.

Beszéd- és értelemgyakorlat.

III. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: A szabadság ünnepe.

Nevelési cél: A hazaszeretet elmélyítése.

I. Előkészítés. a) A tanulók megfigyeléseinek számonkérése. Milyen hónapban vagyunk? Milyen évszak kezdődik ebben a hónapban? Miért szeretjük a tavaszt? Milyen változást idéz elő a tavasz az embereknél? az öltözködésben? kedvükben? munkájukban?

b) Célkitűzés. Miért örül tavasszal minden élő? Mintha börtönből szabadulnánk ki, úgy érezzük magunkat. Beszélgesünk ma a szabadságról.

II. Tárgyalás. a) A mókus. Tudjátok-e, mi a szabadság? Kint sétálgattam egyszer egy nagyon szép vidéken, ahol magas hegyek is voltak. Ott sétáltam a nagy fák által övezett tisztáson. Elnéztem azokat az égbenyúló fenyőket. Azt mesélték, hogy azon a vidéken medve is él, de engem most bizony még a mackó koma sem érdekelt, mert hirtelen másra lettem

figyelmes. Egyszerre azt látom, hogy fenyőtobozok hullanak elém a földre. Keresem, honnan potyognak, hiszen a fák messze voltak tőlem. Amint így keresem e különös dolog okát, észreveszek ám az egyik fán két fényes szemet a fa sudarán. Egy kis mókus volt, ő dobált meg engem a fenyő termésével. De amint észrevette, hogy figyelem, többet rám se hederített, hanem felpattant nagy ugrással egy ágra s onnan egy másikra. Olyan ügyesen ugrált, mintha valami ugróbajnok lett volna. Végre egy magasabb ágon megpihent s onnan rámentekintett. Nézttem, nézttem, s úgy vettem észre, mintha hozzám beszélt volna. Talán ezt mondta: Miért zavarsz, ne kívánd a szabadságom, én is félttem azt, akárcsak ti, emberek. Mert tudod-e, mi a szabadság? Azt, hogy enyém az egész erdő, annak minden fája, oda megyek, ahová akarok, ha tetszik a földön, ha nem, a fák ágain, azt a tobozt rágom meg, amelyiket akarom, senki sem bánt érte. Ez a szabadság! Ez az élet! Ha börtönbe vinnél, ott én hamarosan elpusztulnék. Azt hiszem, ezt mondta nekem akkor a kis mókus, és én igazat is adtam neki.

Láttatok már kis madarat kalitkába zárva? Annak is megvolt a szabadsága: a levegő végtelen birodalma. És most mit kapott helyébe? Egy kis ketrecet, amelyben ugrálni is alig bír. Mit gondoltok, szép így az élete? Mit csinálna, ha kinyitnánk a kalitka ajtaját? Miért repülne el azonnal? Bizony, gyermekek, nemcsak az állat, az ember is nagyon szereti szabadságát. Ezért örül minden élő, az ember is, mikor eljön a tavasz és megszabadulunk Tél apó börtönéből.

b) A vadrózsa. Messze, messze, az erdőszélen virított egy vadrózsa. A szép kerti rózsza elment egyszer hozzá és azt mondta neki: — Gyere hozzánk a kertbe, te szép virág! Hagyd itt ezt a csúnya, elhagyott helyet! Nincs itt más, csak por, meg vetés, senki se mondja neked, hogy szép vagy, senki sem veti rád szemét. Nálunk a kertben sokkal szebb minden! Mellettem virít az illatos rezeda, a karsú fehérliliom, a tarka-barka szekfű. Minket mindenki szeret, mindenki dícsér szépségünkért. Télen pedig, mikor fagyos az idő, gondosan bepólyálnak bennünket, hogy ne fázzunk. Gyere velem, ott sokkal jobb dolgod lesz, mint itt, az erdő szélén.

A vadrózsa azonban így válaszolt a rózsának. Nagyon köszönöm szíves meghívásod, hogy olyan szép és jó helyre hívogatsz. De csak eredj vissza, én itt maradok, itt születtem, itt akarok elhervadni is, itt élnek szüleim, itt vannak testvéreim. Nekem itt jó, az én hazámban, s talán jobb is, hogy nem dícsérnek meg az emberek szépségemért, mert akkor bizonyosan leszakítanák legszebb virágaimat. Nem megyek veled, kedves testvérem, nem hagyom, nem tudom elhagyni hazámat sohasem!

c) A hazaszeretet. Bizony gyermekek, mindenkinek legkedvesebb a szülőföldje. Az ember szíve, mint a csemete, gyö-

keret ereszt abba a földbe, ahol született s amelynek egykor hamvadó porai által újra része lesz. Az élők, akikkel megosztjuk a jó- és balsorsot, a néma, roskadozó sírok az alattuk porladozó ősökkel idekötnék bennünket ahhoz a földhöz, amelyen bölcsőnk ringott s amelybe koporsónk kerül, ha egyszer meghalunk. Hol van a mi hazánk? Látjátok, én is itt nőttem fel, itt is élek, amíg csak meg nem halok. Mert az Istennek ez a legszebb tündéerkertje. Jó kedvében teremthette bizonyosan.

Csakhogya e szép ország mellett irigy, rosszakaratú népek élnek, akik egyre a mi szép hazánkra fenik fogukat. Bizony, az is előfordult már, hogy hatalmukba kerítették a mi szép tündéerkertünk egy-egy darabját és jó ideig maguknak tartották azt meg. De hála a jó Istennek, mindig adott erőt nekünk, hogy ellenségeinktől visszavegyük azt, ami a miénk már régen, nagyon régen, ezer esztendeje. Mert bizony, gyermekek, ezer éve mienk már ez a szép föld, a mi hazánk.

Nemsokára nagy ünnepet ülünk. Egy régi március emléket idézzük azon az ünnepen.

Ezen a szép napon tele vannak az utcák, a házak zászlóval, magyar lobogóval. Láttatok-e már magyar zászlót? Milyen? Hány szín van rajta? Tudjátok-e, mit jelent rajta a piros? Azt a sok-sok vért jelenti, amely elhullott már hőseink szívéből, akik testükkel védték meg szép hazánkat az ellenségtől. Az alatta lévő fehér szín azt jelenti, hogy a magyar ember mindig becsületes, még az idegen, a vele rosszindulatú népekkel szemben is. A fehér alatti zöld szín azt jelenti, hogy ezer év alatt ugyan rengeteg baj, csapás érte szegény hazánkat, de a jó Isten mindig szeretett bennünket, s mindig reményt öntött lelkünkbe, hogy megérjük még a jobb, szebb napokat is. Nemzeti imánk is azt mondja: Megbűnhődte már e nép a multat s jövődőt.

Ezer éve, hogy a zászlót letűztük a Kárpátokra, lengjen ott a zászló tovább is verőfényben, zivatarban! Minden magyar vigyázzon rá, hogy le ne kapja a szél onnan, hanem hirdesse míg a világ áll Árpád népét. Gyermekek, foglaljátok a hazát mindennapi imátokba! Így énekelt hazánkról a költő. A magyar zászlóról pedig azt mondotta: Ha a magyar zászló lobog, arcom kigyúl, szívem dobog. A piros a honszeretet, amely buzdit, hevít, vezet s mint egy örökéző fáklya, bevilágít a pusztába. A fehér a becsületnek, jó szándéknak, tiszta tettnek jelképező lilioma, melyet szenny ne érjen soha! És a zöld a hű reménység hirdetője kikeletnek. Ó, de szép is ez a három, nincsen párja a világon! Amikor pedig felragyogott az első szép márciusi nap, amikor kivívták a szabadságot, kibontották a zászlót és „Lázba jött a honvéd tőle, nem volt abban a halálról, nem volt abban megadásról, egy szó volt csak, hogy Előre! Ezzel himzé a honleány, e szóval a honfi zászlót, ezzel ment el az a gyermek, akit anyja másnap gyászolt. De ha maradt még egy fia s kí-

vánta a haza tőle, az egyiket megsiratta, a másikat odaadt s ment a gyermek, ment: előre!"

III. Összefoglalás. Miről beszéltünk a mai órán? Mir tanít a kis mókus és vadrózsa története? Hát a zászló miről beszél nekünk?

Mi jut eszetekbe, ha a magyar zászlót látjátok? Milyen a mi zászlónk? Láttátok-e már iskolánk zászlóját? Mit kell tennünk, ha a zászlót látjuk? Miért köszönünk, tisztelgünk a zászló előtt? Kit tisztelünk benne? Ahol a magyar zászló van ott jelen van a magyar nemzet is. Azért viselkedjünk illendően a zászló előtt. Mit tettek érte őseink? Miért hullatták véréket a magyar zászló alatt? Azért vigyázzunk, mi se legyünk méltatlanok a zászlóhoz. Kövessük őseinket, amíg kell dolgozzunk érte és alatta s ha egyszer úgy kívánná a haza tőlünk is, hogy küzdjünk alatta és érte, hát azt is tegyük meg egész szívvel, egész lélekkel, mint őseink tették!

A MAGYAR ZÁSZLÓ.

Lobogjon a magyar zászló
Magasan az égre!
Hír, dicsőség koszorúzza,
Győzelem kísérje.

Lobogtassuk lelkesedve
A világ szemébe,
Rajta ragyog oltár gyanánt
Édes hazánk képe.

Lángra gyúl a magyar nemzet,
Ha látja a színét:
Szent örömmre lobbantja fel
Minden magyar szívét.

Érte éljünk... És hogy ha kell,
Vérünk érte hulljon!
Koporsónkra szemfedőül
Lobogóink boruljon.

(Pósa Lajos.)

1942. március 2. hete.

Olvasmánytárgyalás.

IV. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: Március tizenötödike.

Nevelési cél: Emlékezzünk régiekről...

1. Előkészítés. a) Ráhangolás. Milyen ünnepet várunk már? Ki tudja, mit ünnepelünk március tizenötödikén? Mindnyájan szeretettel köszöntjük március! Benne köszöntjük a tavasz hírnökét. Langyos lehelletében már ott érezzük a nyár üzenetét, hogy nemsokára itt lesz ő is. Zöld szőnyeget terít a tájra, dombokra éssíkságokra. Lába nyomán kizöldül a fű, előfehérlik a hóvirág és előkéklik az ibolya.

Kedves hónapunk nekünk a március. Felőle álmodoztunk télen a kályha mellett. El-eltűnődtünk: mit csinál most a fecskénk? Mit csinál most a gólyánk?

A virágok akkor még a föld mélyén aludtak és álmodoztak csak a tavaszi napsugárról. A gólyánk a Nilus partján

állott és hazagondolt. Fecskénk pedig ott ült az arab fákon és szintén hazagondolt a Tisza partjára... Mert a gólyának is, fecskének is ez a hazája. Csak itt rak fészket mind a kettő. Azóta már útban is van mind a kettő. Valahol a tenger fölött száll felénk egy nagy fekete felhő. Azok a fecskéink. És száll egy nagy fehér felhő. Azok a gólyáink.

Hát ezért várjuk annyira a márciusot. De másért is. Ebben a hónapban emlékezünk meg egy régi márciusról, amely szabaddá tette a magyart. Mert a magyar nem volt mindig olyan szabad, mint mi. Bizony sokáig más, idegen népek akaratára szerint kellett élnie. Végre azonban felébredt benne a szabadság szent vágyakozása és 1848 márciusa meghozta a számunkra is az édes szabadság örömmámorát. Azóta még jobban szeretjük a szép márciusot.

b) Célkitűzés. De lássuk csak, mi is történt azon a nagy március tizenötödikén?

II. Tárgyalás. a) Az olvasmány bemutatása.

Március tizenötödike.

1848-at írtak. Tavasz volt. Március 15-ike.

A kis Petiek pesti házában akkor az édesapa születése napjára készültek.

Petike bizony még kicsi legényke volt. Hanem azért ő is verset akart tanulni, szép verset, amiben cseng-bong a sok jó kívánság.

Ennek a versnek kikeresését az öreg nagyapó vállalta magára. Fölkelt a karosszékéből, kezébe vette a botját, mert bot nélkül már nem tudott járni. Azután csoszogott, csoszogott, hogy bejárja a város könyvesboltjait. Kiválasztotta a legeslegszebb köszöntő verset, azt viszi haza Petikének...

Kövessük mi is a nagyapót.

Pest városának utcáin azon az emlékezetes reggelen sok, nagyon sok ember tolongott.

Mintha a házakban nem maradt volna senki.

Az ég sűrű fellegekbe burkolódzott. Esett az eső.

Nagyapó megkérdezte egy fiatal embertől:

— Mi történt itt, kedves barátom?

A fiatal ember lelkesedéstől ragyogó szemmel felelt:

— Nagy dolgok, kedves, jó nagyapó. Ünnepe van ma minden magyar szívnek. Tudja talán, hogy az egész világot átjárja a szabadság szellője? A népek azt akarják, hogy ne legyenek többé rabok. Kívánságainkat 12 pontba foglalva kiragasztották az utcák sarkán. S ma, a szent nap reggelén, újra gyűlést tartott az ifjúság. Ott voltak a vezérei mind. Vasvári Pál, Petőfi Sándor, Jókai Mór, Irinyi József, Egressy Gábor és még többen. Van-e unokája, öreg apó? Mert ha van, tanítsa meg a neveikre, hogy holtig áldással emlegesse őket!

— Megtanítom, meg bizony, — felelt nagyapó könnyező szemmel. — De folytassa csak, mi történt tovább?

Ezután történtek még csak a nagyszerű dolgok! Petőfi, Jókai beszélt a néphez. Mintha a magyarok Istene szólt volna ajkaikról. Petőfi elszavalta a versét, aminél gyönyörűbb, lelke-
sebbet nem írt még költő a világon. Ugy kezdődik, hogy „Talpra magyar, hí a haza!” Majd meghallja nagyapó is, mert szavalják azt már úton-útfélen.

— Hát menjünk oda, ahol szavalják, hadd halljam! — kiáltott föl nekibuzdulva nagyapó.

Elmentek a Hatvani-utcába, (amelyet ma Kossuth Lajos-
utcának neveznek) s ahol ember-ember hátán szorongott már akkor. A fiatalság bevonult a Landerer és Heckenast nyomdájába s felszólították a nép nevében, hogy Petőfi szépséges Nemzeti dal-át nyomassa ki. A nyomdatulajdonos engedett a fölszólításnak. Dübörögve indult meg a gép, hogy kinyomassa azt a gyönyörű verset. Milyen lelkesedéssel kapkodták az első példányokat! Repült a sok fehér papírlap kézzől-kézre, mint a szabadság tavaszának első fecskéi...

Irinyi József, a lánglelkű ifjú kiállott a nyomda küszöbére, ott szavalta szívet gyújtó hangon a sajtószabadság első termékét. Milyen éljenzés támadt utána! Sírva borultak egymás nyakába az emberek.

Nagyapó pedig ott állott a szakadó esőben az embersokaság közepette és ő is sírt. Ó, de milyen édes örömkönnyek voltak azok. Hetven éves szíve lánggal égett. Megfiatalodott ő is, — az aggastyánokat is megfiatalította március bűvös-bájos ünnepe...

— Nem csoszogott már, nem volt szüksége botra sem. Futott haza az ő kis Petikéjéhez, kezében egy papírlapot lobogtatva. Azt adta oda ragyogó arccal, boldog diadallal kis fiának.

— Itt van, kis unokám! Ezt tanuld meg, ezt mondd el szépen, büszkén édesapád születése napján! Ezt a verset kell megtanulnia minden magyar gyermeknek! Ha ezt elmondod: ennél nagyobb örömet nem szerezhetsz az édesapádnak!

NEMZETI DAL.

Talpra magyar, hí a haza!
Itt az idő, most vagy soha!
Rabok legyünk vagy szabadok!
Ez a kérdés, válasszatok! —
A magyarok Istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!

Rabok voltunk mostanáig,
Kárhozottak ősapáink,
Kik szabadon éltek-haltak
Szolgaföldben nem nyughatnak.
A magyarok Istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!

Fényesebb a láncnál a kard,
 Jobban ékesíti a kart,
 És mi mégis láncot hordtunk!
 Ide veled, régi kardunk!
 A magyarok Istenére
 Esküszünk,
 Esküszünk, hogy rabok tovább
 Nem leszünk!

Sehonnai bitang ember,
 Ki most, ha kell, halni nem mer,
 Kinek drágább rongy élete,
 Mint a haza becsülete.
 A magyarok Istenére
 Esküszünk,
 Esküszünk, hogy rabok tovább
 Nem leszünk!

A magyar név megint szép lesz,
 Méltó régi nagy híréhez;
 Mit rákentek a századok,
 Lemossuk a gyalázatot!
 A magyarok Istenére
 Esküszünk,
 Esküszünk, hogy rabok tovább
 Nem leszünk!

Hol sírjaink domborulnak,
 Unokáink leborulnak,
 És áldó imádság mellett
 Mondják el szent neveinket.
 A magyarok Istenére
 Esküszünk,
 Esküszünk, hogy rabok tovább
 Nem leszünk!

b) A költemény és az olvasmány által keltett élmények megbeszélése. (Előkészítés az iskolai ünnepélyre.)

c) Az olvasmány és a költemény gondolatcsoportonkénti tárgyalása és megbeszélése.

1848 tavaszán a kis Petike meglepetésre készül édesapja születése napjára.

Nagyapó indul, hogy megfelelő költeményt keressen számára.

Belekeveredik a pesti ifjúság mozgalmába.

Az ifjúság vezérei: Vasvári, Petőfi, Jókai és a többiek szerepe.

Petőfi és Jókai beszél a néphez.

Kinyomatják a sajtószabadság első termékeit.

Nagyapó megtanulja Petőfi Nemzeti dal-át.

Nagyapó feleledve siet haza, hogy megvigye Petikének a verset.

A Nemzeti dal tárgyalása.

Rabok legyünk, vagy szabadok?

Ősapáink szolgaföldben nem nyughatnak.

Rossz ember az, aki nem mer meghalni a hazáért.

Ide veled régi kardunk!

A magyar név megint szép lesz.

Unokáink áldó imádság mellett mondják el neveinket.

III. Összefoglalás. Az olvasmány összefoglalása, megbeszélése, majd önálló és összefüggő elmondás alapján. A költemény megbeszélése és gondolatmenetének elmondatása.

1942. március 1. hete.

Természeti és gazdasági ismeretek.

IV. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: A kikeleti hóvirág és az illatos ibolya.
Nevelési cél. A természetszeretetre való nevelés.

I. Előkészítés. a) Számonkérés. Az előző órán tanultak felújítása és számonkérése.

b) Ráhangolás. Alighogy eltakarodik a hó és a nap aranyos sugarai végigömlenek a dísztelen, letarolt földeken, a természet is lassanként feléled a hosszú téli álomból. Kizöldül a mező, a rét és megjelennek a mi kedves virágaink is. Nincs szebb látvány a virágos rétnél, a tarka mezőnél! Örömünk azonban csak akkor lesz teljes, ha a virágokat megismerjük és meg tudjuk mondani nevüket is. A virágok nevét legkönnyebben gyűjtésük által tanulhatjuk meg.

Mit gondoltok, melyik két virág az, amely leghamarabb gyönyörködtet bennünket?

c) Célkitűzés. Beszéljünk ma a kikeleti hóvirágról és az illatos ibolyáról.

II. Tárgyalás. a) A kikeleti hóvirág.

A tavasz (kikelet) első hírnöke. A hó még el sem olvadt, midőn szép, bókoló virágja már messziről fehérlik a csupasz avaron. Néha még a hó alól is előbúvik.

A föld alatt tojásalakú kis hagymája van, melynek aljából, a tönkből, rostos gyökerek erednek. A hagyma nem gyökér, hanem földalatti szár, melybe sok tápláló anyag halmozódott fel. Innen van, hogy a hóvirág fejlődése már tavasszal megindulhat.

A hagymából nő a vékony tőkocsány és a két párhuzamos erezetű, szálas tölevél. A tőkocsányt és a levelek alsó részét egy hártvás eső, a hüvely veszi körül, mely védelmül szolgált, amikor a hóvirág a földből kibújt.

A tőkocsány felső végén találjuk a fehér, bókoló virágot, melyet bimbó korában hártvás burok, a muralevél vett körül. Az egyetlen virág vékony kis kocsányon csüng alá. Ilyen helyzetben a virágba nem eshetik az eső. A csésze és a párta egyszínű s ezért mondjuk, hogy a hóvirágnak lepellevelei vannak. A három külső lepel fehérszínű, a három belső lepel szívalakú, bemetszett és rajta zöld csíkokat (mézútak) találunk, melyek a méztartóhoz (nektár) vezetnek.

A feltűnő, fehér virág és annak illata a méheket odacsalogatja. A méhek csak úgy juthatnak a mézhez, ha a hat hegben végződő porzót előbb szétfeszítik. E közben azonban testükre tapad a virágpor, melyet egy másik virágban a hosszú bibéhez dörzsölnek. (Beporzás.) A virágpor azután megtermékenyíti a magrügyeket.

A megtermékenyítés után a magházból háromrekeszű toktermés képződik. A hóvirág termése júniusban érik. Apró és könnyű magvait a szél hordja szét.

A magvak megérlelése után a hóvirág elpusztul, csak a földben levő mérges és táplálékban gazdag hagymája marad meg, melyből tavasszal új hóvirág fejlődik. Ezért a hóvirág évelő növény.

b) Az illatos ibolya.

Az ibolya napos, füves helyeken, bokrok alján elrejtözve virít. Alig lehet észrevenni, illata azonban elárulja jelenlétét. Az ibolya a szerénység jelképe. Földalatti része hengeres tőke, melyben még az előző évről sok tápanyag halmozódott fel. A tőkéből lefelé rostos gyökerek, felfelé pedig a tőlevelek és a virágkocsányok nőnek.

Az ibolya fiatal tőlevelei össze vannak sodródva. Ezáltal kisebb felületűek, tehát kevesebb vizet párologtatnak el, mint a kiterült levelek. A tőlevelek hosszúnyelűek, szívalakúak és tövükben két melléklevél, ú. n. pálha van.

Tépjünk le az ibolyáról egy összesodort és egy kiterült levelet. Mindkettőt tegyük a napra és figyeljük meg, melyik levél fog előbb elfonnyadni.

A tőlevelek közül emelkednek a vékony, kissé lekonyuló kocsányok az ibolyaszínű virágokkal. A virágok színe nem feltűnő, mint pl. a hóvirágé, de illatuk rendkívül erős, úgyhogy a méhek hamar észreveszik. Ők is porozzák be, midőn a virágban mézet keresnek. A méz a pártá sarkantyújában gyűlik össze. Ide vezetnek a mézútak is. Azonban a méhek a sarkantyú mézéhez csak úgy juthatnak, ha a virág bejáratát elzáró horgas bibét félretolják. E közben a magukkal hozott virágport a bibéhez kenik. (Beporzás.)

Az ibolya termése háromrekeszű tok. A tok felpattanásával a magvak messze jutnak az anyanövénytől. A magvait terjesztik még a hangyák is, mert a mag húsos függelékét szeretik s azért a hangyabolyba is hordják. E közben sokat elhullatnak belőlük. A magon levő függeléknek a csírázásban is van szerepe, mert sok vizet képes felszívni s így a mag csírázását biztosítja.

Az ibolya azonban nemcsak magvakkal szaporodik. Tőkéje a földön heverő szárat, ú. n. indákat növeszt. Ezek egyes helyeken gyökeret vernek, leveleket és virágokat fejlesztenek. Az indák idővel elszakadnak az anyanövénytől és önálló tőkévé lesznek.

Az ibolya szirmaiból illatos olajat nyernek.

III. Összefoglalás. A kikeleti hóvirágról és az illatos ibolyáról tanultak összefoglalása, vezérszavak alapján.

Házi feladatok. a) Szedjék szét a hóvirág virágját és rajzolják le a virágrészeket olyan helyzetben (körben), ahogyan

azok a virágban elhelyezkednek. Egy teljes példányt pedig gyűjteményünk részére préseljünk le.

b) Szedjük szét és rajzoljuk le az illatos ibolya virág szerkezetét. Egy példányt gyűjteményünk részére préseljünk le.

1942. március 2. hete.

Olvasmánytárgyalás.

V. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: Arany J.: Rozgonyiné c. költemény tárgyalása.

Nevelési cél: A magyar nagyasszonyok élete a múltban.

I. Előkészítés. a) Ráhangelés. Háború van, körülöttünk lángokban áll a világ. Ebben az ítéletidőben nemcsak a férfinak van dolga, a nőnek, a magyar asszonnak is ki kell vennie részét a munkából. Erre tanít bennünket a múlt, erre kötelez a jelen és a jövő. A magyar múlt sok szép példát mutathat a magyar nagyasszonyok életéből.

b) Célküzés. Olvassunk el egy magyar nagyasszonyról írt költeményt, lássuk, mit mond róla Arany János?

II. Tárgyalás. a) A költemény beállítása. A török 1428-ban megtámadta Galambóc várát, lent a Dunánál, amely mázánk egyik fontos végvára volt. Az ütközetben Zsigmond magyar király is részt vett, úgyszintén Rozgonyiné Szentgyörgyi Cicelle is. A magyar nőt mutatja be költeményünk, milyen háborúban.

b) A költemény bemutatása.

ROZGONYINÉ.

„Hová, hává, édes férjem?”

„Megyek a csatába:

Galambócnál vár a török,

Ne várjon hiába.”

„Megállj, megállj, édes férjem!

Ne menj még csatába:

Befordulok egy kicsinyég

Öltözö szobámba”.

„Azt keresem, hív magyar nő,

Véres ütközetben,

Hogy lehessek élve, halva,

Mindig közeledben:

Súlyos a kard, de nehezebb

Százszor is a bánat;

Jobban töri, mint a páncél,

Kebelem utánad.”

„Én kegyesem, szép hitvesem,

Ellenemre jársz-é?

Síma vállad, puha kebled

Töri az a páncél;

Félve tartod a nagy kardot

Remegő kezeden:

Mit keresnél gyöngé asszony,

Véres ütközetben?”

Gyöngyös arany fejkötőjét

Sisakkal borítja,

Karcsú, fűzött, selyem vállát

Páncélba szorítja;

Kardot is köt: bársony övre

Gyémántos fogantyút;

Pici piros csizmáira

Szép ezüst sarkantyút.

Csalogatja csemegével
Muci paripáját;
Lepke szellő lebegteti
Tengerzöld ruháját;
Széles úton, poros úton
Felleget ver a ló,
Csillámlik a... villámlik a
Fényes acél patkó...

„Fogadj Isten, húgom asszony,
Itt az ütközetben;
Nyilat ugyan, amint látom,
Hoztál szép szemedben —“
„Uram király, Zsigmond király!
Nem oly divat már ma
Nyíllal löni, mint felséged
Fiatal korába!“

Galambócot a Dunáról
Ostromolni kezdik;
Folyamon is, szárazon is
Egyre törik, vesztk.
Elöl, elől Rozgonyival
Kedves életpárja,
Hív szerelme, szép Cicelle,
Szentgyörgyi leánya.

Pogány török a Moraván
Erkezik új haddal:
„Most vitézek! hajós népek!
Közös akarattal!“
Maga vivé Rozgonyiné
Ellenük a gályát,
Követi a sok dalia
Lobogó ruháját.

Szól az ágyú — szokatlanul
Durva ozmán fülnek;
Hajóira tűz-kanócok,
Koszorúk repülnek.
„Vizet, vizet!“ a pogányság
Ordítóz hiában;
Mind odaég, bár van elég
Víz a nagy Dunában.

Maga Murad ezt a dolgot
Nem veszi tréfára,
Közeledik nagy hadával
Törökök császára;
Százezerre megyen serge
Sok basával, béggel,
Török, tatár — spahi, jancsár
Válogatott néppel.

Kár volt neked, Zsigmond király
Mindjárt megijedned,
Gyalázon a pogánytól
Egér-utat, vened,
Fut a farkas néha-néha,
De szikrázó foggal:
Népedet te átkeletted
Szökve, mint a tolvaj.

Spahi, jancsár utóhadnak
Ered az inába:
Sok rohan ott éles törbe,
Még több a Dunába;
Gyalog-szerrel a király is
Csak nehezen futhat,
Jó Rozgonyi karja, kardja
Csinál neki út.

„Hej! ki hozza, kormányozza
Ide azt a gályát?
Vagy már senki meg nem menti
Magyarok királyát?“
„Én, én hozom, gyöngé asszony,
Hajómat az éjben:
Ülj fel uram, Zsigmond király,
Te is, édes férjem!“

Lászlóvárott a magyarság
Vala bátorságban.
Híre futott a csatának
Széellyel az országban.
Egy árva szó sem beszéli
Zsigmond győzedelmét;
Mind a világ, széles világ
Rozgonyi Cicellét.

- b) A költemény által keltett élmények megbeszélése.
c) A költemény gondolatsóportonkénti olvasása és megbeszélése.

d) A költemény tartalmának elmondása. Rozgonyi Galambócra készül a török ellen. Szép hitvese öltözőszobájába fordult, páncélt ölt magára, kardot köt s bár az ura ellenzi, a hű asszony fegyverbe öltözött. Muci paripájára pattan s urával elrobog. Csak úgy esillámlik lova patkója! Zsigmond király évődve fogadja a „húgom asszonyt“, de az bátran visszavág. Galambócot a török szárazon, vizen töri, veszti. Rozgonyi élete párjával mindenütt elől küzd. A török új haddal jön. Rozgonyiné gályán támad rájuk sok daliával. A törökök hajói tüzet kapnak, odavesznek. Ekkor maga a szultán jön roppant hadával. Zsigmond király csúful egerútát vesz. A török sereg üldözi a futókat, sokan odavesznek, a király is alig menekülhet gyalogszerrel. De egyszer csak jön Rozgonyiné s megmenti a királyt. Hőstettét az egész ország dicsőítette.

III. Összefoglalás. Hivatkozás a mai időkre, amikor nemcsak a férfiak vesznek részt a nemzet nagy élet-halál harcában, hanem a nők is s mindenki, aki otthon maradt. (Légoltalom, sebesültek gyógyítása, a termelés biztosítása stb.)

1942. március 2. hete.

Alkotmánytan.

VI. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: Az állampolgári jogok és kötelességek.

Nevelési cél: Az öntudatos állampolgár nevelése.

I. Előkészítés. a) Ráhangolás. A közelgő március 15-e szép ünnepe eszünkbe juttatja azokat az időket, amikor nem volt szabad a magyar, de nem volt egyenlő jogú a nemzet minden fia sem. A nemes emberé volt minden jog, viszont a jobbágnak csak kötelességei voltak. A földet túró jobbágy nem magának dolgozott, hanem termésének nagyrésztét a földesurnak kellett átadnia. Nem járathatta iskolába gyermekét, mert oda csak a nemes ember gyermeke járhatott. A szegény ember nem vállalhatott hivatalt, nem szólhatott bele az ország dolgának intézésébe, egyszerűen politikai jogai nem voltak.

Ezen a bajon segített a magyarság 1848 márciusában, amikor kimondták, hogy a nemzetnek minden tagja egyenlő jogokkal és kötelességekkel bír. Minden magyar egyenlő a törvény előtt, egyformán viseli a közterheket, vagyis fizeti az adót, minden magyar részt vesz a nemzet védelmében.

b) Célkitűzés. Most, hogy közeledik ismét március szép ünnepe, beszéljünk arról, mit köszönhetünk annak a márciusi nemzedéknek, szóljunk arról, melyek a magyar állampolgár jogai és kötelességei.

II. Tárgyalás. Az állam egyik legfőbb célja, hogy biztosítsa a nemzetet alkotó egyének boldogulását. Éppen azért az állam jogokat ad az egyeseknek, de viszont elvárja, hogy az

állammal szemben kötelességét mindenki teljesítse. Az állampolgárokat megillető jogok közül legfontosabbak a következők:

Személyes szabadság. Ez annyit jelent, hogy mindenki szabadon mozoghat és tartózkodási helyét tetszés szerint változtathatja. Idegen honosoknak, ha Magyarország valamelyik községében akarnak tartózkodni, erre a hatóságoktól engedélyt kell kérniök. A törvény mindenkinek megvédi személyes szabadságát, tehát senkit sem szabad törvényes hatóságának rendelete nélkül sem elzárni, sem megbüntetni.

Megilleti továbbá az állampolgárokat a *munka vagy foglalkozás szabadsága*. A foglalkozás szabadságához tartozik a pályaválasztás szabadsága is. Azonban a munkaszabadság nem jelenti azt, hogy olyan foglalkozást űzhessen valaki, amelyhez kellő képesítése nincsen.

Ugyancsak állampolgári jog: a *tulajdon sérthetetlensége, a szabad költözködés joga* s az *egyesülési szabadság* is, mely utóbbi annyit jelent, hogy a hatóságnak való bejelentés után gyűléseket lehet összehívni. Ezenkívül az állampolgárok egyesületeket alapíthatnak, csak az alapszabályokat kell jóváhagyás céljából bemutatni a belügyminisztériumnak. Megilleti az állampolgárokat a *sajtószabadság* (ézt vívták ki a pesti ifjak március 15-én!), amely szerint gondolatait nyomtatvány útján mindenki szabadon közölheti, s a *vallásszabadság*. Eszerint az állampolgárok olyan vallást követhetnek, mely lelkiismeretüknek megfelel, ha a vallás tanítása a törvénnyel nem ellenkezik. Polgári jog a *tanszabadság* is, amely azt jelenti, hogy az egyetemeken a tudományokat szabadon oktathatják.

Az állampolgári jogokat azonban az állam érdekében korlátozni lehet. Így pl. a világháború alatt az egyesülési szabadságot az állam érdekében felfüggesztették. Ugyanez áll a sajtószabadságra is, aminek korlátozását szintén az állam érdeke kívánja meg.

Az állampolgári jogoknak megfelelően az állampolgárokat *kötelességek* is terhelik. Ilyen állampolgári kötelességek:

A *hazához való hűség*, amely abban áll, hogy a nemzet érdekét mindenkinek szem előtt kell tartania és nem szabad olyat tenni, ami az államra kárt vagy veszélyt hozhat.

Az *állampolgári engedelmesség*, mely annyit jelent, hogy az állampolgár az állam törvényeinek, törvényes hatóságainak engedelmeskedni tartozik. A *közteherviselési kötelesség*, mely abban áll, hogy az állam minden lakosa minden közterhet egyenlően és vagyonához, jövedelméhez mértén aránylagosan tartozik viselni. (Közterhek: adók és egyéb, az államot illető szolgáltatások.) A *honvédelmi kötelesség*, azaz a férfi állampolgár 12 éves korától köteles levante-, majd katona-kötelezettségének eleget tenni, ha a hatóságok arra kötelezik. Állampolgári kötelesség a *tankötelezettség* is, amely szerint minden szülő, gyám vagy gazda köteles gyermekét, gyámoltját, tanon-

cát, illetőleg családtagjait életük 6. évétől 15 esztendőskorukig iskolába járattatni.

Az állampolgárok jogi egyenlősége annyit jelent, hogy az állampolgárok egyenlő kötelességek mellett jogaikat is egyformán gyakorolhatják. A jogegyenlőségből következik a *törvény előtti egyenlőség*, minden polgárnak, tekintet nélkül származására, egyformán igazságot szolgáltatnak a magyar bíróságok. A magyar állampolgároknak megvan a *birtokszerzési képességük* is, ami azt jelenti, hogy minden magyar állampolgár szabadon vásárolhat magának birtokot. Ugyancsak mindenki választható, alkalmazható vagy kinevezhető közhivatalokra, ha az előírt képesítést megszerezte. Ez az úgynevezett *közhivatali* képesség.

A jog egyenlőségéből következik a közteher viselése is. A *közteherviselés* abban áll, hogy minden állampolgárt ugyanazon elvek szerint terhelnek meg állami és egyéb adókkal és közszolgáltatásokkal.

Ilyenformán hazánkban minden jogi feltétel meg van rá, hogy tehetségével, szorgalmával és munkájával az állami és közigazgatási életben mindenki boldogulhasson.

III. Összefoglalás. Az állampolgárok jogai: a személyes szabadság, a munka vagy foglalkozás szabadsága, a tulajdon sérthetetlensége, a szabad költözködés, sajtó-, egyesülési- és vallásszabadság. Az állampolgárokat az állampolgári jogoknak megfelelően kötelességek is terhelik. Így: a hazához való hűség, állampolgári engedelmesség, közteherviselés és honvédelmi kötelezettség. Az állampolgárok jogilag egyenlők.

MESEDÉLUTÁN.

— A szabadságszeretetről. —

1848 március 15.

1848 március 15-én (szerdai nap volt) még alig pitymallott, az ifjúság máris gyülekezni kezdett a Pilvax-kávéházba. Komor, nyirkos, hideg idő volt. A látóhatárt szürke fellegek borították. A lombfakasztó tavasznak még nyoma se volt. Havas eső esett, mely nyomban locs-poccsá olvadt. De az ifjakat a rossz időjárás nem tartotta vissza a cselekvésben. Egymásután érkeztek meg: Vasvári, Jókai, Pulyovszky, Irinyi, Petőfi, Irányi Dániel, Vajda János, Nyári Albert báró, Vidacs, Sükei Károly stb. Degré Alajos vidéki tartózkodásából épp március 1-én reggel érkezett a fővárosba, s meghallván, mi történik, egyenesen idesietett. Reggel hat órakor a vezetők legnagyobb része már mind együtt van. Bulyovszky, Jókai, Petőfi és Vasvári még egyszer átnézik a 12 pontot, aztán egy másolatát az Uri- és a Kigyó-utca sarkára függesztik.

Amint az utca élénkülni kezdett, a járókelők kíváncsian álltak meg a plakát előtt: olvasni kezdték. Sükei Károly odamegy és hangos szóval magyarázza az egyes pontokat. Egy titkosrendőr odamegy, a dadogva kiabáló Sükeit eszelősnek tartván, be akarja kísérni; a közönség azonban, mely egyre szaporodik, elúzi a detektivet. Sokan elmulasztják a teendőket és a tömeghez csatlakoznak, mert híre fut, hogy az ifjúság valami nagy dologra készül.

Ezalatt bent a kávéházban mozgalmas élet keletkezik. A kíváncsi közönség csakhamar megtölti az egész helyiséget. Az épület előtt is csoportosulás keletkezik.

Jókai Mór most feláll egy asztalra és lelkesítő beszéd kíséretében bemutatja a kiáltvány alakjában szerkesztett 12 pontot.

— Testvéreim — úgymond, — a pillanat, melyet élünk, komolyabb teendőkre szólít fel bennünket. Európa minden népe halad és boldogul, haladnunk és boldogulnunk kell nekünk is. Legyen béke, szabadság és egyetértés! Követeljük jogainkat, melyeket eddig elvontak, s kívánjuk, hogy legyenek azok közősek mindenkivel.

Majd felolvassván a 12 pontot, e szavakkal végzi beszédjét:

— És ezen jogokat követelni tartozik a nemzet, bízva önjerejében és az igaz ügy Istenében.

Viharos éljenzés fogadta Jókai beszédét. Erre fölemelkedett Petőfi és felolvasta a „Nemzeti dal“-át: a Talpra magyar-t!

A hatás leírhatatlan. A költemény valóságos önkívületbe

hozza az amúgy is lázas kedélyeket. Az ifjúság elragadtatásában vállaira kapja a költőt, körülhordozza a teremben. „Most menjünk az egyetemre, hívjuk csatlakozásra a hallgatót!” — kiáltja Vasvári. Az ifjúság é felhívásra zsibongva indul meg a kávéházból. Elöl Petőfi, Vasvári, Jókai és Irányi. Mellükön kokárda. Előttük egy jogászifjú nemzeti-színű zászló visz. Eleinte kicsiny a csoport, de az utcai közönség csatlakozásával, csakhamar hatalmas tömeggé sokasodik a tüntető száma. „Éljen a szabadság!” „Éljen az egyenlőség!” — zúg fel minduntalan.

A menet az orvosegyetemre tartott. Az előadások éppen megkezdődtek, mikor a tüntető menet odaért. A tömeg ellepte a folyosókat és az udvart. Az ifjúság vezetői „Éljen a szabadság!” köszöntéssel nyitottak a tantermekbe, felszólítván a hallgatót, hogy csatlakozzék hozzájuk.

Az orvosnövendékek dörgő éljenzéssel fogadták a felhívást. A tantermek egy perc alatt teljesen kiürültek. A medicusok tömegesen rohantak az udvarra, hogy a tüntetőkhöz csatlakozzanak. Itt Jókai felolvassa a 12 pontot; Petőfi pedig elszavalván költeményét, mindnyájukat megesketi.

Innét a menet az orvosnövendékekkel megszorodva a Ferenciek-terére indult, ahol a mostani Egyetemi-könyvtár helyén a mérnöki iskola volt. Hasonló lelkes jelenetek közt a mérnökhallgatók is csatlakoztak. Most a tömeg folyton szaporodva a központi egyetemhez vonult, hol a jogászokat és bölcsészeket vonta magához.

Ekkor már az egész főváros talpon volt. A tüntetés híre gyorsan eljutott mindenfelé. A tömeg, mint a hógörgeteg, rohamosan nőtt. Nem telt bele egy óra, és a szakadó havasesőben az egész Egyetem-tér, Egyetem-utca, Papnövelde-utca, Kecskeméti-utca zsúfolásig megtelt éljenző, rivalgó, lelkes közönséggel.

A helytartótanács ideiglenes elnöke: Zichy Ferenc gróf híret vévén a tüntetésnek, tanácstalanul állott e nagyarányú mozgalommal szemben. Nem mert tettelesen beleavatkozni, mert attól félt, hogy a megbántott nép haragja, miként Párizsban és Bécsben, itt is nyílt zendülésbe fog kitörni. A város hatóság sem elegyedett a dologba. Sőt a tanácsbéli urak közül többen még örültek is a hazafias mozgalomnak. Maga az alpolgármester, Rottenbiller Lipót, ki német hangzású neve dacára példás hazafi volt, több ízben nyíltan fejezte ki rokonszenvét az alkotmányos reformok iránt.

A katonai helyőrség azonban a legvégsőre elkészült. A kaszárnyákban fegyverbe állították a legénységet. A budai vár tüzérsége parancsot kapott, hogy a Pestre irányított ágyúknak égő kanóccal várja a további parancsot. De az ifjúság nem rettent vissza a katonaság előkészületeitől. Pedig összes fegyvere a 12 pontból és Petőfi költeményéből állott. Ezzel a 30-

40 soros proklamációval és ezzel a hat versszakaszos verssel indult útnak, hogy felrázza aléltságából a magyar népet és kívívja a nemzet alkotmányos jogait. És ez a felhívás és ez a költemény megtette csodálatos hatását. Az ifjúság háta mögött immár többezernyi tömeg zsibongott, mely zúgó áradatként kész volt elsöpörni maga elől minden akadályt.

Petőfi elszavalván Nemzeti dalát, így szólott: „Most a programot a nyomdába fogjuk vinni és ki fogjuk nyomatni”.

— Budára kell menni — kiáltotta egy hang a tömegből — s a cenzort aláírásra kényszeríteni.

— Cenzorhoz nem megyünk! — válaszolta Petőfi. — Nem ismerjük többé! Tehát fel a nyomdába!

A tömeg erre az Egyetem-térről megindult a Hatvani-utca felé. A Hatvani- és Szép-utca sarkán volt a Landerer és Heckenast-féle cég nyomdahelyisége.

Amint a nép a Hatvani-utcába ért, a havaseső, mely egy Kissé szünetelt, újból megeredt. Metsző, hideg szél süvített végig az utcán. De a tömeg sűrű, zárt sorokban állt meg a nyomda előtt. Senki sem törődött most a zordon időjárással. Petőfi feláll a kapu szögletkövére és harsány hangon kiáltja:

— Most egy bizottság bemegy a műhelybe s a programot kinyomatja. Mindjárt visszatérünk az eredménnyel. Addig itt kint legyünk békével.

Landerer Lajos, az egyik cégtárs, a nyomdahelyiség ajtajában már várta a küldöttséget.

— Azért jöttünk, — fordult Petőfi Landererhez, — hogy e két kéziratot — s erre a költő előmutatta a 12 pontot és a „Nemzeti dal”-t — kinyomassuk.

— Lehetetlen, uraim, nincs rajta a cenzor engedélye — felelte Landerer szárazon.

A küldöttség tagjai zavartan összenéztek. Hirtelenében nem tudták, mitévők legyenek most.

Ekkor Landerer odasúgta Irinyi Józsefnek:

— Foglaljanak le egy sajtógépet.

E jóakarató figyelmeztetésre Irinyi odamegy a legnagyobb géphez és ezekkel a szavakkal teszi rá a kezeit:

— Ezt a sajtót a nép nevében ezennel lefoglaljuk, követelve kézírataink kinyomatását.

— Az erőszaknak nem állhatok ellent, — felel meghajtván magát Landerer és nyomban kiadja személyzetének az utasítást, hogy fogjanak haladéktalanul munkába.

— Éljen a sajtószabadság! Éljen a nép! — kiáltja mintegy válaszul a nyomdaszemélyzet.

A két kéziratot tüstént szétvagdaldják és a tíz legügye-sebb szedő lázas sietséggel fog a munkához. Mintegy három-negyed óra múlva, délelőtt féltizenkettőkor, a zakatoló nyomdagép alól végre kikerül a szabad sajtó legelső szülöttje: a 12 pont első példánya.

Irinyi, ki Petőfivel együtt örködött a nyomdában, még azon nedvesen kikapta a gép hengerei közül a nyomtatványt és rohant vele az utcára, hogy bemutathassa a népnek.

Még le sem csillapodott az éljenrivalgás, mely Irinyit fogadta, midőn örömtől felmagasztosult arecal Petőfi jelent meg a nyomdaajtóban. Magasra emelt kezében nyomtatványt tartott: forradalmi dalának legelső példányát. A közönség minden magyarázat nélkül megértette a költő örömteljes felindulását.

— Itt a szabad sajtó második szülöttje! — kiáltották a közelállók. — Éljen Petőfi Sándor! Halljuk még egyszer a „Nemzeti dal“-t!

— Halljuk! Halljuk! — zúgta rá ezernyi torok.

Petőfi előlép és szavalni kezd. A hatás talán még nagyobb, mint az Egyetem-téren. A költő érces szava, mint égzengés zúgott végig a megilletődött tömegen, megremegettetve, lázba ejtve a szíveket.

A nyomdában egész délig szakadatlanul működtek a gépek, ezernyi példányban szórva a két nevezetes nyomtatványt. De ez mind kevés volt. Mindenki akart belőlük kapni, de a jelenlevők tizedrészének sem jutott.

A Ferenciek templomában delet harangoztak, a kékblúzos munkások hazaindultak ebédelni. A közönség azonban nem tágitott, zajongva követelte a példányokat a szabad sajtó első termékeiből. Végre is Irinyi, hogy megnyugtassa a kételkedő népet, szót emelt:

— Polgártársaim! Dél van, a nyomda fáradt munkásai hazamennek ebédelni. De mindjárt ebéd után, már egy órakor megint hozzáfognak a nyomtatáshoz s a gépek meg nem állnak addig, amíg annyi példány el nem készül, hogy mindenkinek jusson úgy a programmból, mint a versből. Délután három órakor a Nemzeti Múzeumnál leszen a kiosztás. Ott legyen mindenki, aki hazáját szereti, mert egyéb fontos tennivalónk is lesz még. Most térjenek haza békességgel!

A nép hazafias dalok éneklése mellett megnyugodva oszlott szét.

Három óra érkezett. A közönség a város minden részéből nagy tömegekben tódult a múzeum térre.

A Nemzeti Múzeum nagyszerű palotáját akkoron még nem körítette vasrács. Lépcsőzetes főbejárata előtt, hol most az Arany-szobor van, hepe-hupás térség terült el, várva a rendezésre és befásításra. A közönség ezt a térséget özönlötte el, az ifjúság pedig a múzeum széles lépcsőzetén foglalt helyet.

A múzeum előtt összesereglett roppant sokaságot Vasvári üdvözölt. Ezután Irinyi a 12 pont jelentőségét magyarázta meg, indítványozván, hogy a szabadsajtó két termékét, a mai nap örök emlékéül, a múzeum levéltárában helyezték el.

A közönség ujólag a „Talpra magyar“-t kívánta hallani. A nép nem tudott betelni a hatalmas riadó szépségeivel.

Petőfi a lépcsőzet baloldali oldalpárkányáról szavalta el immár ötödször forradalmi dalát. Percekig tartott az éljenzés, amint a költő szavalását bevégezte. A nép tombolt, ujjongott elragadtatásában. Őszbevegyült, komoly férfiak szemében megcsillant a lelkesedés könnye. A nők kendőiket lobogtatták.

Irinyi most arra kérte a közönséget, hogy küldöttséget válasszon, amely felhívja a városi tanácsot a csatlakozásra. A küldöttség azonnal elindult a városházára. A nép, mint a tengeráradat, hömpölyögni kezdett utánuk, s ellepte a Városháza-tért.

A városi tanács éppen rendkívüli ülést tartott. A küldöttség egyenesen a tanácsterembe nyitott. Irányi Dániel röviden tolmácsolta a nép kívánságát, s arra kérte a tanácsot, hogy ezúttal kivételesen nyílt közgyűlés tartassék, amelyen ők is, mint a nép küldöttei résztvehessenek.

A magisztrátus részéről Rottenbiller alpolgármester szólalt fel.

— Üdvözlöm önöket — mondta —, mint a tavasz első fecskéit. Önök hozzák a teljes szabadság reményeit, önök verték le a sajtóról a bilincseket, s bizton hiszem, hogy az önök oltaima alatt városunk meg lesz óva a rendzavarásoktól.

Harsány üdvözléssel fogadta a küldöttség a polgármester szavait.

Szepessy Ferenc polgármester tollat ragadott és minden habozás nélkül aláírta az eléje tett programmpontokat, azután ráütötte a város pecsétjét.

Irányi az aláírt okmánnyal a tanácsterem nyitott ablakához rohan és tudtára adja a népnek, hogy a városi tanács épp ebben a percben magáévá tette kívánságukat. Egetrázó éljenzés támadt erre az örömhírré.

Fontos megállapodások történtek ezután a tanácsülésen. Elhatározták, hogy a 12 pontot felírat alakjában külön küldöttség viszi Pozsonyba az országgyűlésnek.

Elhatározták továbbá, hogy a rend és közbiztonság fenntartására külön bizottságot alakítanak, s a polgárságból önkéntes jelentkezéssel e célra külön őrséget szerveznek.

De volt még egy teendő. A helytartótanácsot kellett rászorítani, hogy a nemzet kívánságait a cenzúra eltörlésével és a politikai foglyok szabadonbocsátásával mielőbb elismerje. Egyben arra is fel akarták hívni Zichy Ferenc grófot, haszon oda, hogy a sorkatonaság ne avatkozzék a mozgalomba, miután a rend fenntartását külön e célra alakított őrség szervezésével maga a polgárság veszi át.

A küldöttség Nyári Pál vezetésével egyenesen a tanácsülésből indult Budára, kísérve a nép ezreitől.

A helytartótanács éppen ülésezett. Néhányan bementek a terembe, a sokaság az udvart, lépcsőket és a folyosókat foglalta el. Bemutatták a 12 pontot, s a tanács semmi kifogást nem emelt ellenük. Kivánták, hogy a sajtó felszabadítását a tanács azonnal mondja ki és a cenzorokat mozdítsa el. Ellenvetés nélkül megtették.... Az államfoglyok azonnali szabadonbocsátását kérték. Azonnal kiadatott a rendelet, hogy az illetők börtönajtajai megnyíttassanak.

Azalatt, míg a helytartótanács az átirat megszerkesztésével foglalkozott, az örömittas tömeg a fejevári kapunál levő kazamata-börtön elé vonult, ahol Táncsics Mihály ült fogásban.

A fiatalság kocsiba ültette a kiszabadított írókat és lobogó fátyalfényénél valóságos diadalmenetben vitte át Pestre.

A Nemzeti Színházban az előadás már ekkor megkezdődött. A nézőtér zsúfolásig megtelt. A közönségnek nem volt türelme végighallgatni a „Bánk bán“-t. Más műsort csinált. Azt. kívánta, hogy mindenekelőtt Egressy Gábor szavalja el Petőfi „Nemzeti dal“-át, a zenekar játssza el a Himnusz, a Hattyúdalt és a Szózatot. Végezetül pedig a színház karszemélyzete dalolja el a „Talpra magyar!“-t, hisz annak zenéjét Egressy Béni, a lelkesedés hevétől megkapatva, még aznap megcsinálta.

Minden úgy történt, ahogy a közönség kívánta. Egressy Gábor nemzetiszínű kokárdával a mellén jelent meg a színpadon és elszavalta a költeményt. Az „esküszünk!“ refrént mindig utána dörögte a közönség.

A közönség féltízkor a Rákóczi-induló mellett tódult ki a színházból, hogy megszállja a vendéglőket és kávéházakat, ahol boldog meglepődéssel és csapongó kedvvel késő éjjelig örvendett a nap káprázatos eseményeinek. Az ifjúság pedig, örjáratokra oszolva, bejárta a várost. Egész éjjel résenállott és vigyázott, nehogy rendzavarás szentségtelenítse meg e dicsőséges napot.

Igy zajlott le 1848 március 15-ike.

(Gracza György.)

MÁRCIUS TÍZENÖTÖDIKÉN.

Gyulladjon ki ma arcotok,
Dobogjon fel a szívetek,
Még a nap is lángolóbban
Ragyogjon ma a föld felett.
Fel, fel azt a magyar zászlót —
Vegyétek le a kalapot —
Ezeréves történetünk
Nem mutat fel több ily napot!

Nem volt soha még e földön,
S tán nem is lesz: olyan nemzet.
Ki magának szabadságot —
Egy rövid nap alatt szerzett.
Ugy kipattant a szíveknek
Akkor ez az örök lángja,
Mint rügyéből a vadrózsa
Piros pünkösdi hajnalára.

Tavaszt hozott a szél szárnya,	Kard se csattant, vér se hullott,
Felolvasztott havat, jeget,	Mire csendült est-imára,
A szívekről rozsdamarta,	Szabaddá lett Magyarország
Vén százados bilincseket.	Valamennyi honpolgára.
Elsodorta egy fuvással	Ágyúk helyett: Petőfinek
A szolgáltság szégyen-jármát,	Visszhangozott a lángszava,
S kibontotta a rég alvó	Ima gyánánt mondták aznap:
Szent szabadság selyemszárnyát.	„Talpra magyar, hí a haza!”

Óh tündöklő március-nap,
Csodatettek csodanapja,
Tőled ragyog dicsőséges
Történetünk legszebb lapja!
Rád esküszik a magyar szív,
Hűtlen hozzád nem lesz soha,
Diadala vagy multjának
S jövőjének légy záloga!...

Havas István.

A sztrecsnói piros virágok.

A sztrecsnói tetőt Szeredai János kapitány és hetvenkét társa védelmezte néhány rosszul felfegyverzett nemzetőrrel.

Két lovas volt velük, ezeket Szeredai leküldte a lengyel völgyekbe, hogy hamar hírt hozzanak, ha onnan valami baj közeledik.

Már akkor az orosz betörését várta az ország.

Egy reggel sebes-vágtatva érkezik a két lovas és jelenti Szeredainak, hogy a töméntelen orosz előntötte a völgyeket és lassan emelkedik fölfelé.

A reggeli ködön át távoli trombitajelek és erős zúgás hatoltak föl a tetőre.

Már jönnek!

Szeredai összegyűjtötte a nemzetőröket és így szólt:

— Barátaim, ezennel megparancsolom, hogy menjetek haza, görbítsétek helyre a kaszátokat, tegyétek el fejszéteket, rejtsetek el puskátokat. Nektek feleségeitek, gyermekeitek vannak, nem tarthatlak itt benneteket. Fordulj, indulj!

A nemzetőrök elvonultak. A százados csak egy öreg parasztot tartott ott. Aztán riadót fúvatott a kürtösökkel s a front előtt így szólt:

— Fiaim! Hetvenhároman állunk e helyen, és onnan alulról, a ködből, százezer orosz közeledik ránk. De nekünk szembe kell szállnunk e haddal, nehogy a büszke cárnak azt jelenthesse a vezére, hogy kardesapás nélkül nyomult át Magyarország határán. Nekünk meg kell őket állítanunk... meg kell nekik

mutatnunk, hogy csak úgy tudnak behatolni e haza földjére, hogy mindnyájunkat fölkoncolnak. Hadd lássák, hogy olyan nemzettel lesz dolguk e hegyeken túl, amely meg tud halni a szabadságért.

A fiatal gyermekekből álló csapat égő tekintete a kapitányra tapadt.

— Fiaim! A mi hazánknak vége. Olyan erővel jönnek ránk, hogy el kell bukunk.

Az örökké vidám Farkas Balázs, a barnaarcú sárospataki diák, türelmetlenül megdöngötte puskájával a földet és belekiáltott:

— Kapitány uram, ne cifrázd. Fiúk! Élünk-e tovább haza nélkül, vagy meghaljunk a hazáért?!

— Haljunk meg a hazáért! — kiáltott a kis csapat.

— Fiaim! — folytatta a kapitány megindultan — ti, bár vén katonák, de fiatal legények vagytok. Az egész élet előttek van még... aki el akar menni, ezennel elbocsátom... a legtöbbnek közületek öreg édesatyja, édesanyja van otthon, soknak menyasszonya, testvérei. Aki akar, elmehet. Senkit nem ér a gyávaság vádja, hisz száz csatában megmutattátok, hogy hősök vagytok.

Senkise mozdult.

— Fiaim! — szólt Szeredai — akkor búcsúzzatok el szertetteitektől. Ezt az öreg embert itt tartottam, hogy a leveleteket elvigye.

És a tizenhat-tizennyolc éves diákgyermekek leültek és borjújukra fektetett papíroson megírták utolsó levelüket. Az a barnaarcú fiú a sárospataki kollégiumhoz címözve megírta sebtiben, hogy most készül meghalni a hazáért Szeredai János hetvenkét társával. Azután beleírta valamennyinek a nevét, ráírta a dátumot és leragasztotta a levelet. De még ráért öt-hat más levelet is írni nehézkező paraszthonvédek helyett is és olyan szépen megírta, hogy ne sirasson édes szülém, mert én a hazámért estem el, de ne feledje el, hogy engedelmes jó fia voltam, és imádkozzék érettem...

Szeredai pedig kiállt az oromra és messzelátójával a völgyeket kémlelte... Most szakadtak ott szét az utolsó ködfelhők... az aranyos nap betűzött egyszerre a mélységbe és — ott állt alant csillogó fegyverben ezernyi orosz katona.

A honvédek riadója megállította őket, támadásra késültek.

— Készen vagytok?

— Készen.

— Márton!

Az öreg paraszt, aki folyton a szemét törülgette, odajött. A fiúk nagy börtarisznájába rakták levelüket.

— No most, Márton, sebes léptekkel, egy-kettő, hogy kendet is itt ne szorítsák.

— Nem maradhatnék én is itt, kapitány úr? — kérdezte gyöngé hangon.

— Nem — felelt kurtán Szeredai, ezzel hátra vonszolta, egy összekötözött hajcsomót, az óráját, a gyűrűit s egy levelet adott át neki —, ezt a feleségemnek adja át. Előre, gyorsan!

Az öreg lehajtott fejjel botorkált le a dombról s eltűnt az erdőben.

— Vigyázz! Mozognak! — kiáltott az őr az ormon.

Mindenki hű puskájához nyúlt s gondosan megvizsgálta. Aztán a tölténytáskára került a sor: hány orosz halála rejlik benne. S mialatt az oromra állított dobosok és trombitások teljes erővel verték és fújták a honvéd-riadót, a kis csapat lekúszott a mély útba, amelynek a lengyel határ felé eső része tarka kövekkel, nagy szálfakkal volt eltorlaszolva.

Egyszerre csak megszólaltak az alsóbb dombokon az orosz bombavető mozsarak, s lövegeik ott robbantak szét a sztrechnói tetőn. A riadó elhallgatott. A két dobos jóformán gurulva érkezett a csapathoz.

— Hát a trombitások? — szólt Szeredai.

— Meghaltak — felelt az egyik dobos s puskájával fölfelé mutatott.

Odanéztek. Az egyik trombitást futtában ütötte le a halálos szilánk s úgy bukott előre, hogy feje, az út peremén át lógva, lenézett bajtársaira. A halál eltorzította arcát, nyitott szájából vér csöpögött, szemei tágra nyitva meredtek a honvédekre, mintha arra vigyázna, hogy meg mernek-e azok is úgy halni, mint ő.

A gyermekek sápadtan néztek össze.

— Vigyázz! — kiáltott a sárospataki diák, aki az út peremére fölkapaszkodott —, gyalogság jön az úton.

A torlaszon kiki elfoglalta a helyét.

S míg fönt a dombon robbantak a bombák, előttük mennydörgő hurrá harsant föl, s egyszerre száz, meg száz szürkekabátos katonát láttak feléjük rohanni.

— Tüzelj! — kiáltott Szeredai.

A fegyverropogás után sűrű füst borult rájuk.

— Tölts! Tüzelj! — hangzott ismét Szeredai szava.

Ujabb fegyverdördülés. A hurrá elnémult. De az ágyúdörgés és bombák süvítése egyre hallatszott.

A sárospataki diák már fönt hasalt a tetőn és onnan kiabált le a szorosba:

— Az oroszok futva hátrálnak, éljen a magyar! A tisztek megállították őket. Ágyúkkal jönnek, a többi ágyút is erre igazítják. Vigyázz... Átkozott kutya...

A fiatal diák véresen gurult közéjük.

— A puskámat! — szólt rekedten — valami kartácsféle a balkaromat találta, de ezt visszaadom nekik... A puskámat...

Szeredai megnézte. A bal válla volt átlőve. Félrehúzták.

A diák hörögve folytatta:

— Jönnék... Ne törődjeteK velem... a puskámat... vizet adjatok, vizet...

A dobos megittatta és megmosta az arcát.

— Vigyázz! — kiáltott a torlaszon az őr.

A honvédesapat két sortüzet adott. Egyszerre a torlasz megrendült, majdnem fölrobbant, egyúttal a csapat feje fölött két bomba pattant szét. Az oroszok szembe is ágyúkat raktak, meg a bombavető mozsarakat is a torlasz ellen igazították.

Sűrű füst borította s szoros útat. Szeredai végigtapogatta magát. Semmi baja nem volt. Lábainál egész esomó ember vonaglott és jajgatott. A kapitány fölfelé kapaszkodott, hogy jobban lásson. Az oszló füstön keresztül látta, hogy az oroszok szembe nem támadnak, csak robbanó golyókat lőnek a torlaszba... Ellenben az erdők tisztásai tele voltak sziürke köpönyegekkal. Ezek a megkerülő csapatok voltak.

— Aki él, kapaszkodjék föl a tetőre! — ordított le — mert itt fojtanak bennünket az útban. Rajta, fiúk!

A fölhívásra valami harminc bódult, puskaporfüstös alak mászott föl. Leghátul vonszolta a két dobos a sárospataki diákot, aki lázban égő szemekkel hol puskát, hol vizet kért.

Alig hagyták el a szorost, az orosz ágyúk a szétszórt torlaszt fölgyújtották... s a tűz pattogásán és az ágyúk dübörgésén keresztül a rettenthetetlen csapat borzadva hallotta a lentmaradt súlyosan sebesült honvédek kínos jajgatását, amely lassan-lassan elhalt. Ott égtek!!

A tetőn egymásnak vetett háttal álltak a haldoklók.

Egyszerre köröskörül az erdőkben megzendült az orosz cári himnusz, a zenekarok fújták, az ezredek üvöltöttek. S a tető alatt, köröskörül szuronyerdő jelenik meg.

Hatalmas hurrá-kiáltás reszketteti meg a levegőt, s a szuronyerdő sebesen megindul fölfelé.

Alig voltak harminc lépésre.

Ekkor egy aranysisakos fényes tábornok vágat ki a tömegből s kardjával intve, éles hangon ezt kiáltja:

— Sztoj!

A roham megállt.

A tiszték a tábornok mellett termettek. A tábornok a maroknyi magyarra mutat. Egy tiszt odalovagolt:

— Adjatok meg magatokat!

— Cél, tűz! — felel Szeredai.

A magyarok sortüze köröskörül egy fülsiketítő roppa-nás következik, s amikor a füst szétoszlik, nem áll a tetőn senki. A halál egy kaszasuhintással valamennyit levágta. Az oroszok lassan közelednek.

A tábornok odamegy a holttestek közé.

— Mind meghaltak? — kérdi a segédtisztjét.

— Egy él, csak a bal válla van szétroncsolva. De ez is el van ájulva.

— Tábornok úr, megfújathatjuk a győzelmi himnuszot?

— Ne fújjatok semmit — szólt a fényes katona elgondolkozva —, a győzelem ezeké a néma halottaké. Ellenben a tilsít ezredből kétszáz embert rendelj ki, hogy tisztességesen eltemessék őket.

A tábornok jelt ad, az orosz csapatok pedig megkezdték a bevonulást Magyarországra.

Az eperjesi kórházban estére meghalt az utolsó diák is, a hetvenkettedik. Letépte sebéről kötéseit, s mire észrevették, haldoklott:

— Megfogadtam. Követni kell bajtársaimat. Várnak. Gyáva volnék... Ne... nem maradhatok e... egye... dül... Isten!...

Meghalt.

Azóta csak piros virág terem a sztreecnói tetőn. Én jó Istenem, ha minden efajta történetet följegyeznének, ebben az országban talán csupa piros virág teremne...

(Rákosi Viktor.)

CSATADAL.

Trombita harsog, dob pereg.

Kész a csatára a sereg.

Előre!

Süvít a golyó, cseng a kard,

Ez lelkesíti a magyart.

Előre!

Föl a zászlóval magasra,

Egész világ hadd láthassa.

Előre!

Hadd lássák és hadd olvassák,

Rajta szent szó van: szabadság.

Előre,

Aki magyar, aki vitéz,

Az ellenséggel szembenéz.

Előre!

Mindjárt vitéz, mihelyt magyar,

Ő s az Isten egyet akar.

Előre!

Véres a föld lábam alatt,

Lefőtték a pajtásomat.

Előre!

Én se leszek rosszabb nála,

Berohanok a halálba.

Előre!

Ha lehull a két kezünk is,

Ha mindnyáján ott veszünk is:

Előre!

Hogyha el kell veszni, nosza,

Mi vesszünk el, ne a haza.

Előre!

(Petőfi Sándor.)

Róka a körben.

Téli reggel van. Az ég ködös, a föld fehér. A szikes róna ság egy mélyebb pontján zombékos a mező. Egy folt nád látszik ott. A száraz, fakó nádszálak összehajlanak. Vén róka szunyókál a csöndes, száraz vacokban. Ravaszdi halk vakkanással fejezi ki haragos indulatát: ejnye be hüvös van!

Nem is alvás ilyenkor az alvás, csak olyan szundikálás. Félig ébren azzal mulat, hogy megrándítja kinyújtott farkát. Attól halk zörrenése hallik a nádnak, mint mikor egér motoszkál közte. Azon tűnődik, hogy mennyivel jobb volt, mikor még a langyos déli szelek bolyongtak itt. Hogy sunyított a barna éj csöndjében, végig a nádason, végig a vetésen a lúdszállások közelébe. Pokolsötétben is van a rókának biztos útmutatója: finom orra.

Éles kúrthang száll végig a pusztán. A róka fölriad. Messziről, de minden oldalról egyszerre emberhang kél:

— Befelé! Befelé!

A róka felugrik. A nádas széléig lohol, s ott kidugja az orrát. Nem igen tetszik neki amit lát, mert átesőrtet a nádfok túlsó oldalára. Ott is kinéz.

— Ohó! Ennek fele sem tréfa ám! Mindenütt ember, sok ember!

Valaki messziről meglátta, elkiáltja magát:

— Róka! Róka van a körben!

— Alászolgája, megláttak már, — dünnyög a ravaszdi, — körvadászat van, jaj, mi lesz belőlünk! — mondja a feleségének, aki előkerült.

A rókapár egyszerre indul neki a pusztaságnak. Egyik jobbra, másik balra.

Brumm! Ravaszdi látja, hogy rókamama megtántorodik. Eléje siet.

— Csak nincs komoly bajod, mámika?

— Jaj, megbénult az egész elejem!... Ni, hogy csepeg a vérem!...

— Kampec a vénasszonynak. Most lássuk, hogy mire megyünk ésszel.

Kiszalad a síkra. Üdvriadallal fogadják. Lelapul, úgy villan végig a befagyott szikes tó irányában. Járja a rókatáncot: hol levágódik, hol felpattan. Nincs nyugta: elbújna, de hova?

Ni, annak a vadásznak nincs már töltés a puskájában! Ravaszdi rohan arra, de mintha főbe kólintották volna, egyszerre megtorpan.

— Teringette! Két puskája van annak! A másikat most adja oda a vadásza. Ejnye, de disznó nagy úr lehet!...

Brumm! Brumm!

Ravaszdi féltérdre esik.

— Nyekk! Most megkaptam én is a magamét.

Előre vánszorog, megbotlik s keresztül esik a fején, ott marad.

Magasan, nagyon magasan egy délre húzódó vadliba csapat megszólal és zavarosan lármáz.

Mintha azt mondogatná mind:

— Ugy kell neked, te hóhér! Most rajtad a sor, te vadliba-pusztító!

(Bársony István.)

Temetik az utolsó honvédet.

Személyek: Nagyanyó, Unokái: Erzsike (14 éves), Boriska (16 éves), Ilonka (8 éves), Sándor (9 éves).

Ilonka: Mondd csak drága nagyanyó, miért kellett ma mindnyájunknak ünneplőbe öltöznünk, s úgy látom, te is készülsz valahová... ünnep van ma, vagy vendégek jönnek?

Nagyanyó: Jól sejtet, kis árvám, ünnep van csakugyan, de — gyászünnep, könnyfakasztó, fájdalmas délután, szegény nagyanyátok gyermekkorának szép, de nagyon szomorú emlékei újulnak ma föl... (Könnyeket törül ki szeméből. Közben a többiek is sírnak.)

Erzsike: Édes nagyanyó, hadd tudjuk meg mi is, hogy veled együtt búsuljunk s talán egy kicsit meg is tudunk vigasztalni...

Nagyanyó: Óh, drága kis árvám, szomorú az én szívem nagyon... most temetik az utolsó negyvennyolcas honvédet...

Boriska: S óh, milyen szép napon! Hiszen éppen ma van március tizenötödike, a magyar szabadság ünnepének napja, amelyért annyi hős magyar áldozott vért és életet, boldogságot, vagyont s mindent, ami embernek drága. Óh, nagyanyó, te már olyan sok szépet mondtál el nekünk a nagy időről s nagy emberekről. Ha nem lesz nagyon fájó a szívednek, kérünk, regélj nekünk ez ünnepi estén...

Sándor: Igen, nagyanyó, sokszor mondtad, hogy hősök unokái vagyunk... Hogy is mondtad csak: ...igen, tudom már: *negyvennyolcas honvédek unokái*... Hát mesélj róluk, mert én is olyan akarok lenni!

Nagyanyó: Drága kis magzataim, nézzetek oda nagyanyátok édesapjának képére! S most gondoljatok arra az őshajú, honvéduhás öreg urra, aki 88 éve dacára még olyan katonásan, délcegen köszöntötte nagyanyátokat, titeket pedig annyiszor megcirógatott szeretettel...

Boriska, Erzsike (egyszerre): A jó Radnóthy bácsi halt meg?!

Boriska: Óh, hát kinek dalolom el ezentúl azt a szép dalt, az ő dalát? ... Ha elmentem házuk előtt, mindig behívott az árnyas kertjükbe, a nagy diófa alá, s mindig elmesélte nekem, hogy ültette hős dédapánkkal a szabadság fáját. Elmondta azt is, hogy legjobb barátja mint halt hősi halált 49 februárjában, mikor a branyiszkói csatában piros vérével festette be a tiszta havat, ott, a hegytetőn... S ilyenkor mindig elénekeltette velem azt a szép dalt, hogy

(Dúdolja halkán): „Mi piroslik ott, a síkon távolba”...

Nagyanyó: Dalold el drága gyermekem most is, hadd áldozzunk vele mindkét hős emlékének.

Boriska (énekli):

Mi piroslik, ott a síkon, távolba?
Csonka honvéd piros vére a hóba'...
Sok halált ont az ellenség sorába...
Ámde végre egy golyó őt találta...

Nagyanyó (reszketősen utána mondja: „Ámde végre egy golyó őt találta... Majd szemeit törülgeti): Ugy volt, egészen úgy volt, mintha csak róla írták volna...

Sándor: Nagyanyó, ez már a vége. Mondd el nekünk, drága nagyanyókám előlről, amikor nagyapó még köztetek volt, mikor még te is ilyen kisleánya voltál, mint Ilonka...

Erzsike, Boriska, Ilonka: Igen, nagyanyó, kérünk szépen, regélj nekünk a nagy időkről, nagy emberekről, mint máskor.

Nagyanyó: Szívesen megteszem, drága kicsinyeim, hisz tartozom vele nagy ősötöknek, hogy ti őrizzétek meg méltóképpen dicső emléküket, — de tartozom vele nektek is, hogy mint hősök unokái és gyermekei, sohase felejtsetek el, mivel tartoztok hazátoknak! — De hogy a hős honvéd sírjára méltó koszorút vihessünk, együtt kössük meg azt zöld borostyánból, s minden levélkéjénél szálljon szívetek forró fohásza az ég Urához, hogy az örök világosság fényeskedjék a földön lezárt szemének. Üljetek ide, körém... Te, Boriskám, hozd be a borostyánágakat, s lássunk a kegyeletos munkához, hogy a temetésre elkészüljön a koszorúnk...

(Nagyanyó leül, köréje a gyerekek. *Boriska* behozza a borostyánt.)

Nagyanyó: Te, Sándor fiacskám, leveleket tépsz és adogatod ménéidnek, meg te is, Ilonka. Mi háromman meg kötögetjük.

Sándor: Igen, nagyanyó. Borostyánkoszorút láttam ma reggel a honvédemléken is.

Nagyanyó: Akkor is március 15-e volt. Nyolc éves voltam, de mintha csak tegnap történt volna, úgy áll előttem

minden. A márciusi hűs szellő sötét fellegeket kergetett. Itt ültünk éppen ennél az ablaknál, mikor úgy délután négy óra tájban tollas fővegű, tüzes lelkű, kipirult arcú pesti ifjak jelentek meg az utcákon és fennen hirdették, hogy a nemzet ifjú poétája, Petőfi Sándor talpra állította a főváros magyarjait. Édesapám behívta az ifjakat, akik aztán nagy sietve elmondták március 15-ének eseményeit és harci tűztől égve elzengtek a Talpra magyart!

(Hátul az énekkar elénekeli a Talpra magyart!-t.)

Sándor: Nagyanyó, ez Petőfi Sándor verse! Óh, de büszke vagyok, hogy engem is Sándornak neveznek!

Nagyanyó (megsímogatja): Örömmámorban úszott az egész város, de az ország is, látva a magyar szabadság napjának felkeltét s bizony nem hitte, nem is sejtette, hogy e fényes napot milyen hamar elborítják a vihar fellegei. A magyar szabadság íggyei sírt ástak a magyar hazának, s már július 11-én elhangzott az ország házában Kossuth megdöb-bentően komoly szava: A haza veszélyben van! — Mint egy sikoltás, terjedt tova széles e hazában e kiáltás és minden biztatás nélkül tudta minden magyar, mi a kötelessége. Férfi és nő, aggastyán és gyermek, hajadon és ifjú magyar lélekkel tette áldozatát a haza oltárára. Férfj a gyöngéd hitvest, atya a szerető családot, vőlegény aráját, öszbeborult aggastyán tűnő élete támaszát, menyasszony legszebb álmait, édesanya urát, gyermekét, apját... többet: a *szívét* áldozta. Csatasorba állt a hőslakú nemzet, s elszántan tört a világ minden tájáról reátörő ellenségeire... A harcok pacsirtája, Petőfi nem szűnt meg tüzes szavát hallatni. Lelkesített ellenállhatatlanul!

Sándor (hirtelen közbevág): Nagyanyó, én is tudok egyet, a *Csatadal*-t (Kivont karddal elszavalja. Nagyanyó homlokon csókolja, majd feltűzi mellére a kokárdát, Boriska pedig egy borostyánlevelet tűz sapkájára.)

Nagyanyó: Folyt a drága magyar vér, pusztult az ellenség, de folyton új áradat jött az elesettek, szétkergetettek nyomába. Kossuth regimentje fogyott, fogyott, egyre több és több sír domborult a hősi halottak fölé... Kossuth üzenetére azonban — mintha a földből nőttek volna ki — új seregek állottak zászló alá.

(Az énekkar elénekeli a Kossuth-nótát.)

Kossuth Lajos azt izente,
Elfogyott a regimentje...
Ha még egyszer azt izeni,
Mindnyájunknak el kell menni!
Éljen a magyar szabadság,
Éljen a haza!

Sándor: Akkor én sem tudtam volna itthon maradni. A hazáért, a szabadságért akár a halálba rohantam volna én is, mint a negyvennyolcas honvédek.

Nagyanyó: Így beszélt akkor minden magyar ember! Ugy látszik, a hősök lelke ihlette meg a mai ifjúságot is, amikor apáik példáját követve olyan bámulatra méltó hősiességgel harcolnak ismét minden ellenséggel szemben! Az én drága jó apámat — akinek emléke mindig szent legyen előttetek, — szintén hadba szólított a haza. Agg szülőket, mintaszerű hitvest, hat gyermeket hagyott el a hősi lélek. Egy szeptemberi hajnalon indult útnak sokadmagával s az akkor még alig 17 éves jó Ratnóthy bácsival, akiknek legtöbbje a diadalmas harcok tüzeiben áldozta fel életét s azok közül, akik sebesülten tértek vissza, az utolsó most hunyta le szemét! Hogy felnyissa Isten trónusa előtt és viszentlássa mindazokat, akikkel bajtársi szeretetben élt, halt a hazáért. Drága jó gyermekeim, még itt ég homlokomon a kereszt jele s áldott emlékü atyám búcsúcsókja. De égeti arcomat a távozó hős apa könnye is, mely legkisebb gyermekének utolsó látásakor csordult ki szeméből... Nagyon sok esztendő telt el azóta, sokat megsirattam, de még többet áldottam Istent, hogy ilyen hős édesapát adott nekem!

Ilonka: Drága nagyanyó, azt sohase mondod el, mit csináltatok, mikor hős apád meghalt...

Boriska, Erzsike: Igen, nagyanyó, ha ezt kérdezzük, csak könnyeiddel felelsz...

Nagyanyó: Hogy mit csináltunk akkor?! Temettünk, drága magzataim, temették a legjobb édesapát valahol messze, északon jeltelen közös sírba... Itthon meg temettük a leggyöngédebb édesanyát, kinek áldott szívét, urának, gyermekeinek és hazájának sorsa megrepszttette... Mondjam-e még tovább? Gyász borult a családra, de nemsokára még feketébb gyász borult a szegény magyar hazára... A magyar kálvárián eljutottunk Világosig, s azután már csak akkor hallatszott a fegyverdörrenés, mikor az aradi tizenhárom lezárta az áldozatok szomorú sorát.

Boriska: Nagyanyó, az iskolában mindenki készített mára olyan rajzot vagy festményt, amely a dicsőséges szabadságharc jeleneteivel van vonatkozásban. Én azt rajzoltam le, amint Petőfi Sándor elszavalja a Talpra magyart s a tömeg utána mennydörgi az esküt:

A magyarok Istenére esküszünk,
Esküszünk,
Hogy rabok tovább nem leszünk!

De volt olyan is, aki az aradi vértanúk neveit foglalta

keretbe s megrajzolta a kivégzés helyén felállított emléket, úgy, ahogy valamikor látta.

Erzsike: Én meg, amikor a görögök történetében azt tanultuk, hogy egy görög király, Leonidas, háromszáz társával együtt halt hősi halált hazájáért, annak szabadságáért, s hogy e háromszáz hős nevét minden görög ifjúnak tudnia kellett, azt határoztam el, hogy megtanulom az aradi vértanúk nevét. Hallgasd meg nagyanyó, előtted teszem le a vizsgát, jól tudom-e?

(Elmondja: Kiss Ernő, Vécsey Károly gróf, Schweidel József, Pöltenberg Ernő, Damjanich János, Leiningen-Westerburg Károly gróf, Nagy Sándor József, Lahner György, Lázár Vilmos, Aulich Lajos, Knézi Károly, Dessewffy Arisztid, Török Ignác, Pesten pedig az első magyar felelős miniszterium elnökét: gróf Batthyány Lajost.)

Nagyanyó: Áldjon meg édes-édes gyermekem a magyarok Istene!

Sándor: Erzsike, ugy-e, engem is megtanítasz rá? De én is tudok ám valamit! A híres tábornoknak, Komárom hős védelmezőjének dalát, a Klapka-indulót! Énekli:

Fel, fel vitézek a csatára!
A szent szabadság oltalmára!
Mennydörög az ágyú, csattog a kard!
Ez lelkesíti csatára a magyart!

Nagyanyó: Igen, így volt fiam... ezzel a dallal indulnak száz csatába a hős magyar honvédek... azóta is... a világháborúban... és Kárpátalja visszafoglalásánál... Bácska és a Muraköz felszabadításánál... mert a magyar mindig hős lelkű és katona-nemzet marad!

Sándor: Nagyanyó, de a Kárpátaljára más indulóval mentetek a magyar katonák! Én tudom!

Horthy Miklós katonája vagyok,
Legszebb katonája,
Vígan élem katonaéletem,
Nincsen gondom másra.
Menetelek hadnagy úr szavára,
Ugy gondolok az én violámra!
Horthy Miklós katonája vagyok,
Legszebb katonája!

Erzsike: Bizony, mi is énekeltük ezt, meg azt is, amit Erdély egy részének visszafoglalásakor tanultunk. De mesélje el nagyanyó tovább, mi történt azután, hogy Aradon kivégezték a vitéz tábornokokat.

Nagyanyó: Azután (végigsímít a homlokán)... jöttek-tűntek a zajtalan, a tompa fájdalom évei. Reménytelenség bágyasztotta a nemzetet. El lehetett mondani akkor is, mint Rákóczi harcai után: Halálos nehéz köd, Mindent búsan beföd... A magyar még zokogását is elfojtotta. A költők elnémultak: Petőfi nyugszik immár csendes rög alatt. Nem bántja többé az az *egy* gondolat! Arany letette a tollat, mert nehéz volt, a léleksorvasztó fájdalom elnémitotta s a többi költő is lezárt ajakkal meredt a kilátástalan jövőre... De egyszerre megszólalt egy szelídlelkű, de erős hitű, merész reményű költő s biztató szavával készíti dalolásra a csüggedt madarakat. Drága kis Erzsikém, el tudod-e még mondani, én tanítottalak meg rá...

Erzsike: Szívesen elmondom édes nagyanyó. (Elmondja a: *Madár fiaihoz* című költeményt.)

Nagyanyó: Édes-édes kis árváim! A költő biztatása nektek is szól! A ti gyermekszívetek és ifjúságotok hozza meg a magyar nemzet történetének legszebb napjait, ha mindjárt a legszomorúbb időkben születtetek is! Rátok vár, hogy a nagy márciusi ifjak hősi példáját követve viasszazierezzétek Szent István országához mindazt, ami még hiányzik belőle, de ami ezer évig beletartozott! Mert még mindig nem egy, egész *Mária* országa. Gyermekeim, ti nemcsak hősök unokái, hanem a világháború, sőt az újabb világháború ádáz harcaiban elesett hős apáknak gyermekei vagytok, rajtatok a sor, hogy szívetek, elmétek, testi-lelki erőitek kiművelésével felkészüljeteek a nagy munkára! Ennek eljöveteletét várom még élve vagy halva is...

(Leborul, zokog. A gyermekek egy darabig vele sírnak, majd a könnyekkel küszködve éneklük):

Hazádnak rendületlenül, légy híve ó magyar!
Bölcsöd az s majdan sírod is,
Mely ápol s eltakar.
A nagy világon e kívül
Nincsen számodra hely.
Áldjon vagy verjen sors keze,
Itt élned, halnod kell!

Nagyanyó: Gyermekeim, a temetés ideje elérkezett. Rójuk le a kegyelet adóját s imádkozzunk egy letűnt kor hősé-
nek temetésén egy szebb, dicsőségesebb kor reánkvirradá-
sáért!

Dolch Erzsébet dr.

Szép, kincses Erdélybe hogyan menetelünk.

Jelenet. Irta: *Ortutay Miklós.*

1.

Leány:

Kedves vendégnépünk!
Gondját ma feledje!
Legyen a mai nap
Iskolánk ünnepe.

2.

Fü:

Bemutatjuk sorra
Ami kedves nekünk
Szép, kincses Erdélybe
Hogyan menetelünk.

3.

Leány:

Sokszor hallgattuk ezt
S láttuk filmen, képen.
Szent érzések gyúltak
Mindnyájunk szívében.

4.

Leány:

Tudjuk, onnan való
Sok derék polgárunk
Hallgassák szívesen
Mit mondani fogunk.

6—8 pár levente tollas sapkával,
puskával a színpad háttérében
sorakozik. A vezénylő kilép a
közönség elé, tiszteleg, majd szakasza
előlép és vezényel. Vigyázz! Menet utánam, szakasz
indulj! Kilépésre ének: „Elhang-
zott a szó...”

— A színpad egy részén lányok
sorakoznak fel. Virágot lobogtat-
nak és szórnak a menetelő hon-
védekre. Az ének végén éljenez-
nek: Éljen a magyar hadsereg!
Vezénylő: szakasz: Állj! Oszolj!
— Mindegyik honvéd egy-egy

lány mellé áll. — Ének: Atmen-
tem a Királyhágón... — Tánc.

5.

Leány:

A magyar honvédnél
Van-e szebb levente?
Magyar hazánk népe
Ápolta, nevelte.

6.

Leány:

Nemes a tartása,
Büszkeség azt nézni
Tudja, várva, várják
Székely testvérei.

7.

Leány:

Tudja, hogy hová
Viszi lobogóját,
Végét- veti fajtánk
Szenvedését, gondját.

8.

Leány:

Harsog minden szava
Mennydörögve lépked,
Meggzall, birtokba vesz
Elrabolt vidéket.

9.

Leány:

Kincses Erdély földje
Máské nem lesz soha!
Forró szeretetünk
Lesz ennek záloga.

11.

Leány:

Halljátok? Nyöszörgés.
Vagy mi, Isten átok?
Magyarok! Testvérek!
Bánat, nézni rátok.

12.

Két-három menekült jön fel a
színpadra.

Egy menekült:

Erdély déli felén
Ugy maradtunk árván!
Gyilkol ellenségünk,
Boldogságtok láttán.

13.

Fiú:

Gondunk lesz reátok!
Mi késik, nem múlik.
Többen fogunk össze
S a határ megnyúlik.

14.

Fiú:

Addig is örködjünk!
Legyen szemünk rajta.
Ne érje megbántás,
Aki magyar fajta.

15.

Fiú:

Tudjuk: hallgatóink
Öröme úgy teljes:
Ha Dél Erdély földje
Ujra a miénk lesz.

16.

Fiú:

Ezt az ősi földet

Más ne bitorolja,
Kinek ahhoz nincsen
Nem is lehet jussa.

17.

Fiú:

Ezeréves hazánk
Minden kicsi röge
Anyaföldhöz tapad,
Nem vész el örökre.

18.

Fiú:

Fájdalmunknak gyöngye:
Vissza nem tért Arad!
Idegen prédának
Sokáig nem marad.

19.

Fiú:

Haza-kíván lelkünk,
Erős akaratunk.
S míg a miénk nem vagy,
Addig meg nem nyugszunk.

20.

Ledny:

Ott is, túl is zengjen,
Hogy: „Elhangzott a szó...”
Közös szent imánkat,
Halld meg Mindenható!

Letérdelnek. A közönség énekli: Hiszek egy Istenben...
függöny. Előkép: Arad (álló helyzetben, lentebb: Temesvár,
Torda stb. városok megszemélyesítői, város címerekkel.)

Ismerefterjesztő.

Budapesti séták.

A fővárosba kirándulók vezetőinek akarunk segítségére lenni az alábbiakkal. (De jól felhasználhatók e részek a főváros földrajzi tanításánál is.)

Ma már szinte alig van magyar gyermek, aki legalább egyszer, nem látta volna szép Budapestünket. Mert, hogy valóban szép, azt már a világ minden nyelvén hangoztatják. Nincs a világnak olyan nemzete, ahol ne lenne „Budapest rajongó.“ Tengeren innen és túlról jöttek a külföldiek, hogy néhány napon át megtekintsék szép fővárosunkat s bizony nem egyszer hetekig sem tudtak hazaszabadulni innen: Budapest varázsa nem engedte őket tovább.

Méltán megilleti a név: „Duna királynője,“ mert nincs a világon még egy olyan világváros, amelyben a természet szépségei és az emberalkotta művészet ilyen tökéletes összhangban találkoznának. A főváros fekvése szinte egyedülálló. A Duna mindkét partján terül el, hegyek koszorúzzák és a város jobb- és balparti részét a szélesen hömpölygő Duna választja ketté.

Ha megállunk a pesti Dunaparton és feltekintünk a Várhegyre, lenyűgöző látvány tárul elénk. A királyi palotának pompás épületét látjuk, amelynek parkjai mint függőkertek nyúlnak le a partig. Jobbra a miniszterelnökség gyönyörű épülete látszik, távolabb a honvédelmi minisztérium fényes palotájából látunk egy részletet, feljebb a Levéltár karsu tornya emelkedik ki a Várhegy fölé, előtte pedig az ú. n. Mátyás-templom (Budavári Nagyboldogasszony-templom) csúcsíves tornyai szökkennek az ég felé. A gyönyörű keretet a román (római s nem oláh!) stílusban épült Halászbástya teszi álomszerűvé.

Gyönyörködve sétálunk tovább a pesti Dunaparton. Elhagyjuk a Lánchídat, végighaladunk az Országház árkád-során (oszlopos gyalogút) és percekig nézünk át elbűvölve Budára, ahol most a Rózsadomb pompája tárul elénk. Színes villák (lakok) elszórtan, a kis rózsadombi kápolna festői egyszerűségében, végül a rózsák atyjának, a török Gül Babának sírja tűnik elénk mesészerűen a messziségből.

stílusban készült Lechner Ödön tervei szerint. Az iparművészeti munkák igen gazdag gyűjteményét találjuk benne. Az Igazságügyi palotát Hauszman Alajos építette, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola épületét Korb és Giergl építették 1907-ben. Kívül két emelet magasságban Liszt Ferenc szobra van, amely Strobl Alajos alkotása.

Külön érdekessége a fővárosnak Vajdahunyad-vára a Városligetben, amely az eredeti teljesen azonos kicsinyített mása. Alpár Ignác remeke. Meg kell említenünk még a Szent Gellért gyógyfürdőt Budán. A hatalmas fürdőpalota szállodával van egybeépítve. Külső és belső díszítésében magyaros mintákkal ellátott épület.

A Postatakarékpénztár palotája szintén Lechner Ödön alkotása, tulipán díszítése a Zsolnai-féle majolikából készült.

Nem lehet egyetlen előadás keretében felsorolni a főváros szépségeit. Most csak általános képet s néhány nevezetesebb épületére szerettük volna felhívni a figyelmet. Ha ezekre az épületekre és tájakra képeket tudunk bemutatni, a hallgatóságnak nagyobb élményt nyújtunk s jobban megtartják emlékezetükben a hallottakat.

(Legközelebb folytatjuk sétánkat a fővárosban.)

TANÍTÁSOK

az elemi népiskola VII. és VIII. osztályai számára

az 1940-ben kiadott *Tanterv és Utasítások* alapján. Ára: 5.40 P.

Megrendeléseket a pénz előzetes beküldése vagy utánvét mellett eszközölünk.

Figyelem!

Felhívjuk Előfizetőink figyelmét a kiadásunkban megjelent, alant felsorolt könyvekre.

Beszéd- és értelemgyakorlati mintatanítások, tekintettel az értelmi és akarati nevelésre (60 mintatanítás)	300 oldal	3.20
Egészségtani mintatanítások (50 mintatanítás)		2.40
Magyar Medence		1.20
Népművelődési előadássorozat I., II., III. (170 előadás)		5.60
536 oldal. A három kötet csak		2.—
Először igazság, azután béke. 340 oldal		3.60
Időszerű népművelési előadások (40 előadás)		3.20
A Magyar-medence földrajza (Tájegységekben)		16.—
A Magyarság Története I/II. kötet.		8.60
Oratérvek a történelem tanításához		

Könyveket a pénz előzetes beküldése, vagy utánvét mellett szállítunk.

Felhívjuk igen tisztelt Előfizetőink szíves figyelmét, hogy akik a Gyakorlati Pedagógia 1941. évre szóló előfizetési díját még nem fizették be, azt mielőbb rendezni sziveskedjenek, mert csakis úgy áll módunkban a további számokat küldeni.

Megrendeléseket az előfizetési díj beküldésével fogadunk el. Előfizetés félévre 3.20 P, egész évre 6.20 P.

Megrendelhető Szeged Kálvária-u. 7.

Szerkesztőség: Szeged, Madách-u 17.

Felvilágosításokat készséggel adunk, kérjük azonban válaszbélyeg, vagy válaszposztlevél beküldését.

TANÍTÁSOK

az elemi népiskola VII. és VIII. osztályai számára

az 1940-ben kiadott *Tanterv és Utasítások* alapján. Ára: 5.40

Megrendeléseket a pénz előzetes beküldése vagy után
mellett eszközölünk.

FIGYELEM

Felhívjuk igen tisztelt Előfizetőink
szíves figyelmét, hogy a mai viszo-
nyokra való tekintettel, az előfize-
tési díjat befizetni szíveskedjenek,
mert csak így tudjuk biztosítani
a füzetek további pontos küldését.